

T.C.

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**ORTAÖĞRETİM 10. VE 11. SINIF FELSEFE DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ
(RİZE-ARTVİN-TRABZON ÖRNEĞİ)**

(Yüksek Lisans Tezi)

Mehmet ÇALKAP

Dr. Öğr. Üyesi Erol SUNGUR

Danışman

RİZE

2019

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalında, Mehmet ÇALKAP tarafından hazırlanan “Ortaöğretim 10. ve 11. Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Rize-Artvin-Trabzon Örneği)” başlıklı bu çalışma 09 Temmuz 2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/~~oy çokluğu~~yla başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Hacı Yusuf ACUNER

Kabul/~~Red~~

Üye: Dr. Öğretim Üyesi Erol SUNGUR

Kabul/~~Red~~

Üye: Dr. Öğretim Üyesi Ali TEKİN

Kabul/~~Red~~

03 / 09 / 2019

Enstitü Müdürü r.

ETİK BEYAN

Bu tezdeki bütün bilgileri etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı bildiririm. İfade ettiklerimin aksi ortaya çıktığında ise her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 17/06/2019

Mehmet ÇALKAP

ÖN SÖZ

Türk eğitim sistemi içerisinde, ortaöğretimde felsefe dersinin Tanzimat tan itibaren yer aldığı görülmektedir. Felsefe dersinin ortaöğretimde "sistematik" olarak yer alması ise Cumhuriyet döneminden itibaren başlamıştır. Cumhuriyetten günümüze kadar felsefe alanındaki değişimler de günün koşulları gözetilerek felsefe dersi öğretim programlarına yansıtılmıştır.

2018 öğretim programında yer alan öğrencilerden beklenen kazanımların elde edilip edilemediği, öğrenciler üzerinde olumlu düşünce ve davranış kazandırmada programın etkili olup olmadığı, öğretmenlerin öğretim programından beklentileri ile program geliştirmeye yönelik tavsiyeleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Felsefe öğretmenlerinin öğretim programı hakkındaki düşünceleri ile felsefe eğitiminden beklentileri değerlendirilerek, geliştirilecek öğretim programlarına rehberlik etmesi hedeflenmiştir.

Bu çalışmayla felsefe dersi öğretim programları tarihsel süreçte amaçlar ve içerikleri temele alınarak incelenmiş ve tespit edilen farklılıklar da ortaya konulmuştur. Böylece bu tezle Türkiye’de son dönemlerde önem kazanan felsefe öğretimi ve özellikle felsefe programlarının felsefenin neliğine uygun hazırlanması konusunda alana katkı sağlanacağı düşünülmektedir

Tez çalışmam boyunca büyük bir keyif alarak çalışma yapmama vesile olan değerli danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Erol SUNGUR’a, Doç.Dr. Hacı Yusuf ACUNER’e ve Doç. Dr. Bayramali NAZIROĞLU’na; çalışmam boyunca bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım Mustafa DEMİR’e; çalışma arkadaşım Oğuzhan İŞBİLİR’e; dil, anlatım ve yazım kuralları konularında bana sabırla yardım eden Havva KOSANOĞLU’na ve bu süreçte beni yalnız bırakmayan eşime ve biricik kızlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Mehmet ÇALKAP

RİZE/Temmuz 2019

İÇİNDEKİLER

KABUL ve ONAY	2
ETİK BEYAN	3
ÖN SÖZ	4
İÇİNDEKİLER	5
TABLOLAR	9
ÖZET	12
KISALTMALAR.....	16
GİRİŞ	17
Problem	22
Araştırmanın Amacı ve Önemi	23
Sayıtlar	23
Sınırlılıklar	24

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Felsefe Eğitimi ve Önemi	25
1.2. Tanzimat'tan Cumhuriyete Felsefe Eğitimi	26
1.3. Cumhuriyet Dönemi Felsefe Eğitimi	30
1.4. Cumhuriyet Dönemi Felsefe Eğitimi Programı	31
1.4.1.1924 Felsefe Eğitimi Programı.....	34
1.4.2. 1935 Yılı Felsefe Eğitimi Programı	34
1.5. 1950-1993 Yılları Arası Felsefe Eğitimi.....	36
1.5.1. 1950 Felsefe Eğitimi Programı.....	36
1.5.2. 1976 Felsefe Eğitimi Programı.....	37
1.5.3. 1985 Felsefe Eğitimi Programı.....	37
1.6. 1993'den Günümüze Felsefe Eğitimi Programı.....	38
1.6.1. 1993 Felsefe Eğitimi Programı.....	38
1.6.2. 2009 Felsefe Eğitimi Programı.....	39
1.6.3. 2018 Yılı Felsefe Eğitimi	42
1.7. Alanla İlgili Yapılmış Çalışmalar	52

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli	55
2.2. Evren ve Örneklem	55
2.3. Veri Toplama Araçları	56
2.4. Verilerin Analizi	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Sınıf Felsefe Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri	59
3.2. Felsefe Öğretim Programının Alt Boyutlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri	62
3.3. Cinsiyet Değişkenine Bağlı Olarak 10. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri	63
3.4. Okul Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri	64
3.5. Yerleşim Yeri Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri	64
3.6. Hizmet İçi Eğitim Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri	65
3.7. Yaş Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri	66
3.8. Mezun Olduğu Fakülte Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri	67
3.9. Hizmet Süresi Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri	67
3.10. Eğitim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri	68
3.11. Okul Türü Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri	69
3.12. Yerleşim Yeri Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programının Alt Boyutlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri	70
3.13. Cinsiyet Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri	71
3.14. Yaş Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri	72

3.15. Eğitim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri	73
3.16. Mezun Olduğu Alan Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri	74
3.17. Hizmet Süresi Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri	75
3.18. Hizmet İçi Eğitim Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri	76
3.19. 11. Sınıf Felsefe Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	77
3.20. 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programının Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	80
3.21. Cinsiyet Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	81
3.22. Okul Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	82
3.23. Yerleşim Yeri Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri	83
3.24. Yaş Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	83
3.25. Eğitim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri	84
3.26. Mezun Olduğu Fakülte Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	85
3.27. Hizmet Süresi Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri	85
3.28. Hizmet İçi Eğitim Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri	86
3.29. Okul Türü Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	87
3.30. Yerleşim Yeri Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri	88
3.31. Cinsiyet Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri	89
3.32. Yaş Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri	90
3.33. Eğitim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	91

3.34. Mezun Olduğu Fakülte Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	92
3.35. Hizmet Süresi Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	93
3.36. Hizmet İçi Eğitim Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	94
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	95
KAYNAKÇA	107
EKLER	111
ÖZ GEÇMİŞ.....	117

TABLOLAR

Tablo 1: 1910 Yılı Lise İkinci Devre Haftalık Felsefe Dersi ve Oranları	28
Tablo 2: 1914-1915 Yılları Mekatib-i Sultaniye Devre-i SaniyeHaftalık Felsefe.	28
Tablo 3: 1922 Yılı Mekatib-i Sultaniye de Devre-i SaniyeHaftalık Felsefe Dersi ve Oranları.....	29
Tablo 4: 1922 Yılı Yeni Medrese Haftalık Felsefe Dersi ve Oranları.....	30
Tablo 5: 1924-2014 Yılları Lise Felsefe Dersleri Dağılım Çizelgesi	33
Tablo 6: 1950 Ortaöğretim Felsefe Dersi Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi.....	36
Tablo 7: 2009 Felsefe Öğretimi Programının Üniteleri, Kazanım Sayıları oranı ve Süreleri	40
Tablo 8: 1924-2018 Felsefe Eğitimi Programları Kazanım Konuları	41
Tablo 9: 1924-2018 Felsefe Eğitimi Programları Kazanım Konuları	42
Tablo 10: 11. Sınıf Ünite, Kazanım Sayısı ve Süre Tablosu	43
Tablo 11: 10. Sınıf Konu, Kazanım ve Açıklamaları	44
Tablo 12: 11. Sınıf Konu, Kazanım ve Açıklamaları	45
Tablo 13: 2009-2018 Felsefe Programı'nın Karşılaştırılması	49
Tablo 14: Ölçeğin Alt Boyutlarına İlişkin İç Tutarlılık Katsayıları	56
Tablo 15: Ölçeğin Alt Boyutlarına İlişkin İç Tutarlılık Katsayıları	57
Tablo 16: Felsefe Öğretim Programı Değerlendirme Ölçeği Puan Aralıkları	57
Tablo 17: 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri	59
Tablo 18: Ölçeğin Alt Boyutlarına İlişin Felsefe Öğretmenlerinin 10. Sınıf Felsefe Öğretim Programına İlişkin Görüşleri.....	62
Tablo 19: 10.Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişin Bağımsız tTesti Sonuçları.....	63
Tablo 20: Okul Değişkenine Bağlı Olarak Öğretmen Görüşleri Arasında Anlamlı Bir Fark Olup Olmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	64
Tablo 21: Yerleşim Yerine Bağlı Olarak Öğretmen Görüşlerine İlişin Bağımsız T testi Sonuçları.....	64
Tablo 22: Felsefe Öğretmen Görüşlerinin Hizmet İçi Eğitim Alıp Almama Durumuna İlişin Bağımsız tTesti Sonuçları	65
Tablo 23: Yaş Değişkenine Bağlı Olarak Öğretmen Görüşleri Arasında Anlamlı Bir Fark Olup Olmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	66
Tablo 24: Felsefe Öğretmenlerinin Görüşlerinin Mezun Olduğu Fakülte Değişkenine İlişin Bağımsız tTesti Sonuçları	67
Tablo 25: Hizmet Süresine Bağlı Olarak Öğretmen Görüşleri Arasında Anlamlı Bir Fark Olup Olmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	67
Tablo 26: Felsefe Öğretmenlerin Görüşlerin Eğitim Durumlarına İlişin Bağımsız t Testi Sonuçları.....	68

Tablo 27: Okul Türüne Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişin Öğretmen Görüşlerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analiz Sonuçları ...	69
Tablo 28: Yerleşim Yeriine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerine Yönelik Bağımsız tTesti Sonuçları.....	70
Tablo 29: Cinsiyet Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bağımsız tTesti Sonuçları	71
Tablo 30: Yaş Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişin Öğretmen Görüşlerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analiz Sonuçları ...	72
Tablo 31: Eğitim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişin Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bağımsız tTesti Sonuçları	73
Tablo 32: Mezun Olunan Fakülte Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişin Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bağımsız tTesti Sonuçları	74
Tablo 33: Hizmet Süresi DeğişkenineBağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişin Öğretmen Görüşlerine İlişkin Tek Yönlü VaryansAnaliz Sonuçları.....	75
Tablo 34: Hizmet içine Katılıp Katılmama Durumuna Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişin Öğretmen GörüşlerininMann Whitney U Testi Sonuçları.....	76
Tablo 35: 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri	77
Tablo 36: Ölçeğin Alt Boyutlarına İlişin Felsefe Öğretmenlerinin 11. Sınıf	80
Tablo 37: 11.Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkeni Acısından Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişin Bağımsız tTesti Sonuçları.....	81
Tablo 38: Okul Değişkenine Bağlı Olarak Öğretmen Görüşleri Arasında Anlamlı Bir Fark Olup Olmadığına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları ...	82
Tablo 39: Yerleşim Yeriine Bağlı Olarak Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bağımsız t Testi Sonuçları.....	83
Tablo 40: Yaş Değişkenine Bağlı Olarak Öğretmen Görüşleri Arasında Anlamlı Bir Fark Olup Olmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	83
Tablo 41: Felsefe Öğretmenlerinin Görüşlerin Eğitim Durumlarına İlişkin Bağımsız t Testi Sonuçları	84
Tablo 42: Felsefe Öğretmenlerinin Görüşlerinin Mezun Olduğu Fakülte Değişkenine İlişkin Bağımsız tTesti Sonuçları	85
Tablo 43: Hizmet Süresine Bağlı Olarak Öğretmen Görüşleri Arasında Anlamlı Bir Fark Olup Olmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	85
Tablo 44: Felsefe Öğretmenlerinin Görüşlerinin Hizmet İçi Eğitim Alıp Almama Durumuna İlişkin Bağımsız tTesti Sonuçları	86
Tablo 45: OkulTürüne Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerine İlişkinKruskal Wallis H Testi Sonuçları	87
Tablo 46: Mann Whitney U-Testi.....	88

Tablo 47: Yerleşim Yerine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bağımsız t Testi Sonuçları	88
Tablo 48: Cinsiyet Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bağımsız t Testi Sonuçları	89
Tablo 49: Yaş Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analiz Sonuçları ...	90
Tablo 50: Eğitim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bağımsız t Testi Sonuçları.....	91
Tablo 51: Mezun Olunan Fakülte Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerine İlişkin Mann Whitney U Testi	92
Tablo 52: Hizmet Süresi Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerine İlişkin Kruskal Wallis H Testi	93
Tablo 53: Hizmet İçi Eğitimine Katılıp Katılmama Durumuna Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Mann Whitney U Testi Sonuçları	94

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ana Bilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri

Tez Türü : Yüksek Lisans Tezi

Danışman : Dr. Öğretim Üyesi Erol SUNGUR

Hazırlayan : Mehmet ÇALKAP

Yıl : 2019

Sayfa Sayısı : 117

ÖZET

ORTAÖĞRETİM 10. VE 11. SINIF FELSEFE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ (RİZE-ARTVİN-TRABZON ÖRNEĞİ)

Son yıllarda eğitim bilimleri alanında meydana gelen değişme ve gelişmeler, eğitim sistemlerini derinden etkilemekte ve eğitim sistemlerini değiştirmeye zorlamaktadır. Bu doğrultuda, 2018-2019 eğitim öğretim yılında bütün derslerin müfredat programları, gözden geçirilerek değişime tabi tutulmuştur. Bu programlar arasında yer alan felsefe eğitim programında yapılan değişikliklerle 10. sınıflarda yer almayan felsefe dersi, 10. sınıflarda okutulmaya başlanmıştır. Hazırlanan programın başarılı olması, öğretmenlerin programın ön gördüğü bilgi ve becerilere sahip olması ile mümkün olacaktır.

Hazırlanan programın öğretmenler tarafından nasıl değerlendirildiği önemlidir. Bu doğrultuda yeni hazırlanan 10. ve 11.sınıf felsefe eğitim programının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi, programın uygulanabilirliği açısından son derece önemlidir. Bu araştırmanın amacı, 10. ve 11.sınıf felsefe dersi öğretim programını, öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda 2018-2019 eğitim öğretim yılında Rize, Artvin ve Trabzon illerinde görev yapmakta olan 113 felsefe öğretmeni ile araştırma yürütülmüştür. Araştırmada, uygun örnekleme tekniği kullanılarak

öğretmenler belirlenmiştir. Araştırmada verilerin toplanmasında Şakar, (2014) tarafından geliştirilen “felsefe öğretim programlarının değerlendirme ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek, 4 alt boyuttan meydana gelmektedir. Ölçeğin bütününe ait, iç tutarlılık katsayısı 0,95 olarak hesaplanmıştır. Veriler, SPSS 22 paket programı ile analiz edilmiştir. Analizlerde; Kruskall Wallis H testi, Anova, Bağımsız t testi ve Mann Whitney U testleri kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda; genel olarak öğretmenlerin 10.sınıftaki kazanımları olumlu bulduğu görülürken içerik, öğrenme öğretme ve ölçme değerlendirme boyutlarına yönelik görüşlerinde “kararsız” oldukları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin 11.sınıflarda ise programın bütün alt boyutlarında “kararsız” oldukları ortaya çıkmıştır. Demografik değişken boyutunda, il ve ilçelerde çalışmakta olan öğretmenler arasında, ilçede çalışmakta olan öğretmenler lehine anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Yine öğretmenlerin hizmet içi eğitim alıp almama durumuna bağlı olarak öğretmen görüşleri arasında anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Bu farklılık, hizmet içi eğitim alan öğretmenler lehine çıkmıştır. Hizmet içi eğitim alan öğretmenler, programı bütün alt boyutlarda daha olumlu bulmuşlardır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında felsefe öğretmenlerine; öğrenme öğretme yaklaşımları, ölçme değerlendirme, içerik ve kazanım boyutlarına ilişkin öğretmenlerin bilgi ve becerilerini geliştirecek uygulamaya dayalı hizmet içi eğitimlerin verilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ders, Öğretim Programı, Felsefe Öğretim Programı, Öğretmen, Felsefe Dersi

Recep Tayyip Erdogan University Graduate School of Social Sciences

Department : Philosophy and Religious Sciences

Thesis Type: Master's Thesis

Supervisor : Dr. Öğretim Üyesi Erol SUNGUR

Author : Mehmet ÇALKAP

Year : 2019

Pages : 117

ABSTRACT

THE EVALUATION OF PHLOSOPHY CURRICULUM OF SECONDARY EDUCATION FOR THE 10TH AND 11TH GRADES ACCORDİNG TO TEACHER' OPINIONS (RİZE-ARTVİN-TRABZON CASE)

In recent years, changes and innovations made in educational sciences have been affecting the system of education profoundly and forcing the systems of education to be altered. Accordingly, in 2018-2019 educational year the curriculums of all school subjects have been reviewed and altered. With the alteration made in one of these curriculums, the curriculum of philosophy, has been started to be taught at the 10th grade, which didn't use to be included in the curriculum of 10th grade as a school subject before. The prepared curriculum's success will only be possible with teachers' knowledge and the abilities which the curriculum requires for them to have.

How the prepared curriculum is evaluated by teachers is important. For this reason the evaluation of the newly prepared philosophy curriculum for the 10th and the 11th grades with the opinions of teachers is very significant in terms of its applicability. Starting from this point of view, the evaluation of the newly prepared philosophy curriculum for the 10th and the 11th grades with the opinions of teachers has become the main purpose of this study. Thus, the study has been

conducted with 113 philosophy teachers who have been working in Rize, Artvin and Trabzon in 2018-2019 educational year. Teachers were chosen with convenience sampling technique. For gathering data the assessment scale of the curriculums of philosophy developed by Şakar(2014). The scale is comprised of four dimensions. The internal consistency reliability belongs to the whole scale was calculated as 0,95. The data have been analysed with SPSS package program. In the analysis Kruskall Wallis H test, Anova, Independent sample t test and Mann Whitney U test were used.

At the end of this research, it has been found that while teachers, as a whole, think positively about the objectives of the 10th grade; they stay indecisive about their opinions in the areas of learning, teaching, assessment and evaluation. About the 11th grades, it has been found that teachers stay indecisive in all sub-dimensions. About the demographic variables, between the teachers who work in the city and the towns there has been a meaningful difference for the benefit of the teachers who have been working in towns. Also, there has been a difference between opinions of teachers according to their attendance in in-service-trainings. This difference is for the benefit of the teachers who have participated in in-service-training. These teachers have evaluated the curriculum more positively in all sub-dimensions. Based on the results of the research, it has been suggested that philosophy teachers should be taken into in-service-training which would enable them to improve their knowledge and abilities in terms of approaches of learning and teaching, assessment and evaluation, content and objectives.

Key words: Lesson, Curriculum, The philosophy curriculum, Teacher, Philosophy

KISALTMALAR

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

TTK :Talim Terbiye Kurulu

İHL : İmam Hatip Lisesi

c. : Cilt

çev. : Çeviren

Ed. : Editör

GİRİŞ

Eğitim programlarının geliştirilme süreci; eğitim programının tasarımı, geliştirilmesi, değerlendirilmesi ve düzeltilmesi süreçlerini içerir. Uygulanan eğitim programlarının etkinliğini ve başarısını belirlemede program değerlendirme çalışmaları büyük önem arz etmektedir (Özdemir, 2009: s: 126-149).

Cumhuriyetten günümüze kadar felsefe eğitim programları sırasıyla; 1924, 1938, 1950/1957, 1976, 1985, 1993, 2009 ve 2018 yıllarında değişikliğe uğramıştır. Yukarıda görüldüğü üzere felsefe dersi öğretim programları, çağın gereklerine uygun şekilde yenilerek uygulanmıştır.

Eğitim programları hazırlanırken programın temel öğeleri olan; hedef, içerik, öğrenme-öğretme ile ölçme-değerlendirme süreçleri arasında sıkı bir ilişki kurulması gereklidir. Çünkü program hazırlama ve uygulama süreçlerinde bu öğeler birlikte değerlendirilecektir (Demirel, 2012: s:6).

Türkiye’de, ortaöğretimde program hazırlama ve uygulama çalışmaları 1953-1954 eğitim öğretim yılından itibaren uygulama okullarında başlatılmıştır (Büyükkaragöz, 1999: s: 230).

Ülkemizde 2004 yılından itibaren, eğitimde yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde ders programları hazırlanmaya başlanmıştır. Felsefe dersi öğretim programı da yapılandırmacı yaklaşım niteliklerine uygun olacak şekilde geliştirilmiştir. Bu yaklaşım ile felsefe dersine uygun olacak şekilde öğrenci merkeze alınmış, daha demokratik bir ortam amaçlanmış ve öğrencilerin gelişimlerinin önünü açacak felsefe ders programı uygulanmaya çalışılmıştır(Akyüz, 2012: s: 320).

Öğretim programları hazırlanırken dersin merkezinde programın içerikleri yer almaktadır. Hazırlanan öğretim programlarına uygun ders kitapları hazırlanmakta ve öğretmenlerin hazırlanan programlara bağlı kalarak dersleri

vermeleri beklenmektedir. Hazırlanan programların amaçlanan hedeflere ulaşabilmesi için programın temel öğelerinin birbirleri ile uyumlu olarak hazırlanması gerekmektedir (Oktay ve Şakar, 2014: s: 103-116).

Günümüzdeki eğitim sistemi içerisinde pek çok sorundan bahsedebileceğimiz gibi felsefe öğretiminin sorunlarından da bahsedebiliriz. Özellikle liselerde okutulan felsefe derslerinin amacına ne kadar uygun verilip verilmediği tartışma konusudur. Bugün liselerde okutulan felsefe derslerinin öğrenciler arasında en az ilgi duyulan dersler arasında olduğu görülmektedir. Bunun nedenleri arasında birinci sırada sayabileceğimiz sorun toplumun sosyo-kültürel koşulları, bir diğer sorun ise eğitim sisteminden kaynaklı sorunlardır. Liseden üniversiteye geçişte uygulanan sınavlarda, felsefe dersinin konu ve alan ağırlığı bakımından son sıralarda yer alması, öğrenci ve veliler arasında felsefe dersine olan ilgiyi azaltmaktadır (Akdağ, 2002: s: 11-28).

Felsefesi ve ideali olmayan bir eğitim sisteminin varlığından söz edilemez. Felsefeyle yoğrulmayan eğitim modeli esasen bir ideolojidir. Bu anlayışa dayalı eğitim sistemi insanı kendisinden çalar, ona buna kul etmeye çalışır. Oysaki felsefe eğitimi ile bireyin yaşamı derinlemesine sorgulanmasına, yaşama anlam katmasına, en değerli olanı ise hakikati arama çabasında insana yardım eder. Felsefesiz bir eğitim insanı sayıya, ideolojiye ve kendini dahi sorgulamayan bir bireye dönüştürür (Yayla, 2011: s: 86-87).

Söz konusu felsefe eğitimi olunca, sadece klasik bir ders programı üzerinden verilen, okul ve sınıflarla sınırlı kalan bir felsefe eğitimi yeterli olmayacaktır. Felsefe eğitimi, yaşamın tüm alanlarında anahtar görevi üstlenen bir etkinliktir. Öğrencilere özgüven kazandıracak olan düşünme etkinliklerini gerçekleştirmek, öğrencilerin yaşamları boyunca kullanacakları deneyimleri kazandırmak, kapsayıcı bir felsefe eğitimi ile mümkün olabilecektir.

2018-2019 eğitim öğretim yılından itibaren, liselerde felsefe dersleri 10 ve 11. sınıflarda ikişer saat olacak şekilde zorunlu dersler arasında okutulmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar felsefe dersleri, zaman zaman sekteye uğrasa da çoğunlukla liselerde okutulmuştur. Çağın gereklerine ve

teknolojik gelişmelere uygun olarak diğer derslerin öğretim programları yenilendiği gibi felsefe öğretim programları da ihtiyaca bağlı olarak yenilenmiştir.

Eğitim programlarında yapılan değişikliklerin program uygulayıcıları konumunda olan öğretmenlerce ne kadar özümsemişi ve programın öğretmenlerin beklentilerini ne kadar karşıladığı önem arz etmektedir. Programın etkili ve verimli bir şekilde uygulanması, öğretmenlerin programda ön görülen bilgi ve becerilere sahip olması ile mümkün olacaktır. Bir anlamda öğretmenlerin yeni hazırlanan program hakkında ne düşündükleri, önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Daha önceki yıllarda hazırlanan felsefe öğretim programının değerlendirilmesine dönük çalışmalar yapılmıştır (Beydoğan, Cihan ve Taşdemir, 2006; Kızıltan, 2012; Dombaycı, 2008; Şakar, 2014 ve Erten, 2018). Felsefe öğretim programlarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesine dönük olarak yapılan çalışmalarda, öğretmenler program hakkında ölçme değerlendirme ve içerik anlamında programa farklı eleştiriler getirerek öneriler sunmuştur.

6-8 Mart 2009 tarihlerinde Uluslararası Eğitim Felsefesi Kongresinde, “Felsefe Müfredatı ve Öğretiminde Sorunlar ve Arayışlar” konulu bildiride Türkiye’de felsefe öğretim programının, çağın gereklerine uygun şekilde revize edilmesi tavsiye edilmiştir (Günay, 2009: s: 312).

22-23 Kasım 2018 tarihinde, Erciyes Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleştirilen Türkiye Felsefe Bölüm Başkanları Çalıştayı sonuç raporunda, 2018 felsefe programı ile ilgili şu değerlendirmeler yapılmıştır:

- 1- Milli Eğitim Bakanlığı 2017-2018 Talim Terbiye Kurulu ilgili kurul toplantısında liselerin 11.sınıflarında 2 saat olarak okutulan felsefe dersi 10.sınıflara 2 saat eklenerek toplamda 4 saate çıkarılması olumlu bulunmuştur. Bu durumun öğrencilerin yaratıcı ve eleştirel düşünmeyi teşviki açısından olumlu olduğu değerlendirilmiştir.
- 2- 2018 programıyla uygulanacak 10.sınıflarda felsefeye giriş ünitesiyle “sistemik felsefenin belli başlı disiplinleri, 11.sınıflarda ise “felsefe

tarihi” üniteleri kronolojiye dayalı olarak verildiği görülmektedir. Bu düzenleme felsefe eğitiminin mantığına aykırı görülmekte ve felsefe öğretiminin dönemleştirme şekliyle verilmesi de felsefenin bütünlüğünü bozacağı için sorunlu bulunmuştur. Program için önerilen; 10.sınıflarda ilk bir ayda “felsefeye giriş” ünitesinin işlenmesi ve felsefe tarihinin zenginliğine uygun şekilde verilmesidir.11.sınıfta ise “sistematik felsefe” nin önemli disiplinlerinin verilmesi, ders kitaplarının da buna göre düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

- 3- Felsefe ders kitapları hazırlama komisyonlarında o sahada uzmanlaşmış felsefecilerin bulundurulması, kitap editörlüğünün de mutlaka felsefe alanında uzman bir öğretim üyesi tarafından yapılması tavsiye edilmiştir. Ders kitaplarının yazılmasında, Milli Eğitim Bakanlığında görevli öğretmenlerin görüşleri alınmalı ancak kitap, MEB’deki öğretmenlere yazdırılmamalıdır. Kitap yazım konusunda üniversitelerin felsefe bölümleriyle irtibat sağlanması tavsiye edilmiştir (Türkiye Felsefe Bölüm Başkanları Çalıştayı, 23-24 Kasım 2018).

2018-2019 eğitim öğretim yılında liselerde uygulanmaya başlanan 2018 felsefe öğretim programına ilişkin yapılacak bu çalışmanın programda yer alan kazanım, içerik ve ölçme değerlendirme boyutlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin ortaya konulması, programın eksikliklerinin giderilmesi için önem arz etmektedir. 2018 yılında hazırlanan felsefe eğitim programının literatürde, öğretmenler tarafından nasıl değerlendirildiğine dönük herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Öğretim programlarının etkili bir şekilde uygulanması, öğretmenlerin programı özümsemesi ile mümkün olacaktır. Yeni hazırlanan felsefe öğretim programının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesinin ve programın eksik yönlerinin ortaya konulmasının, uygulanmakta olan felsefe programının eksikliklerinin giderilmesinde alana katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Cumhuriyet döneminde ilahiyat eğitimi ile ilgili ilk gelişmeler 1924 yılında yaşanmıştır. 1924 yılında Darü'l Fünun’a bağlı olarak açılan ilahiyat fakültesi programında İctimaiyat, Ahlak, Türk Tarih-i Dinisi, Felsefe-i Din dersleri yer almıştır. Ancak bu fakülte 1933 tarihli üniversite reformuyla kapatılmıştır (Karadaş, 2014: s: 41).

1948 yılında başlayan Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin kurulma süreci 1949 yılında tamamlanıp aynı yıl eğitime başlamıştır. Bu fakültenin programına bakıldığında Tefsir, Hadis, İslam Hukuku derslerinin yanında Mantık ve İlimler Felsefesi derslerinin de yer aldığı görülmektedir. Ankara İlahiyat Fakültesi bünyesinde din bilimlerinin yanında, örgün ve yaygın eğitim alanlarında da programlar uygulanmıştır (Aşıkoğlu, 2005: s: 2).

Felsefe, sosyal bilim ve teoloji ağırlıklı ilahiyat geleneğinin, Yüksek İslam Enstitüleri ile birlikte kurumsallaştığı söylenebilir (Öztürk, 2014: s: 6)

28 Şubat 1998 sürecini takiben ilahiyat fakültelerinde önemli değişiklikler yapılmıştır. İlahiyat fakültelerinde eğitimi de içine alacak şekilde, din dersi öğretmenleri yetiştirmek üzere Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği bölümleri açılmıştır.

Günümüzde ilahiyat fakülteleri, araştırmacı din bilim insanları yetiştirmenin yanında, hem örgün hem de yaygın eğitim alanlarında görev yapacak görevliler yetiştirme görevini de üstlenmiştir (Doğan, 2014: s: 67).

Problem

2018-2019 Eğitim öğretim yılında uygulamaya konulan 10 ve 11. sınıf yeni felsefe öğretim programına yönelik olarak öğretmen görüşlerinin neler olduğu araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Bu probleme dayalı olarak aşağıdaki alt problemler oluşturulmuştur.

1. 10 ve 11. sınıf felsefe öğretim programının kazanım alt boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri ne düzeydedir?
2. 10 ve 11. sınıf felsefe öğretim programının içerik alt boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri ne düzeydedir?
3. 10 ve 11. sınıf felsefe öğretim programının öğrenme öğretme alt boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri ne düzeydedir?
4. 10 ve 11. sınıf felsefe öğretim programının ölçme değerlendirme alt boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri ne düzeydedir?
5. Okul türü değişkenine bağlı olarak; 10 ve 11. sınıf felsefe öğretim programına yönelik kazanım, içerik ve ölçme değerlendirme boyutlarına ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Görev yapmakta olduğu yerleşim yeri değişkenine bağlı olarak; 10 ve 11. sınıf felsefe öğretim programına yönelik kazanım, içerik ve ölçme değerlendirme boyutlarına ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. Cinsiyet değişkenine bağlı olarak; 10 ve 11. sınıf felsefe öğretim programına yönelik kazanım, içerik ve ölçme değerlendirme boyutlarına ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
8. Yaş değişkenine bağlı olarak; 10 ve 11. sınıf felsefe öğretim programına yönelik kazanım, içerik ve ölçme değerlendirme boyutlarına ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
9. Eğitim durumu değişkenine bağlı olarak; 10 ve 11. sınıf felsefe öğretim programına yönelik kazanım, içerik ve ölçme değerlendirme boyutlarına ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
10. Mezun olduğu fakülte değişkenine bağlı olarak; 10 ve 11. sınıf felsefe öğretim programına yönelik kazanım, içerik ve ölçme değerlendirme

boyutlarına ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

11. Hizmet süresi değişkenine bağlı olarak; 10 ve 11. sınıf felsefe öğretim programına yönelik kazanım, içerik ve ölçme değerlendirme boyutlarına ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
12. Hizmet içi eğitim değişkenine bağlı olarak; 10 ve 11. sınıf felsefe öğretim programına yönelik kazanım, içerik ve ölçme değerlendirme boyutlarına ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmada, 2018 yılında hazırlanan felsefe eğitim programının Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda çalışmakta olan felsefe öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan bağımsız düşünme becerisine sahip bireylerin yetiştirilmesinde felsefe eğitiminin önemli bir yeri vardır. Bireylerin bağımsız ve eleştirel düşünebilmesi, nitelikli bir şekilde hazırlanmış felsefe eğitim programıyla mümkün olabilecektir. Programdaki bu becerilerin öğrencilere kazandırılması, öğretmenler ile mümkündür. Bu açıdan programların hazırlanması ve değerlendirilmesi aşamalarında öğretmenlerin görüşlerinin alınması bu programın uygulanabilirliği açısından önemlidir.

2018 yılında hazırlanan ve 2018-2019 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulan felsefe eğitim programı ile ilgili, literatürde yapılan incelemeler sonucunda herhangi bir değerlendirme çalışmasına rastlanmamıştır. Yapılan bu çalışma ile programın öğretmenler tarafından değerlendirilmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sayıtlar

1. Yapılan araştırmaya katılan öğretmenlerin anket sorularına verdikleri cevapların içten ve samimi olduğu varsayılmaktadır.
2. Örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

1. Araştırma; Rize, Artvin, Trabzon il ve ilçelerinde görev yapan 113 felsefe öğretmeni ile sınırlıdır.
2. Yapılan bu çalışma 2018-2019 eğitim öğretim yılında geçerli olan felsefe öğretim programı ile sınırlıdır.
3. Araştırmadan elde edilen sonuçlar katılımcıların ölçeğe vereceği cevaplar ile sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Felsefe Eğitimi ve Önemi

Felsefenin tanımı bütün çağlar, kültürler, filozoflar ve insanlar tarafından farklı farklı yapılmaya çalışılmışsa da bu durum felsefe yapmanın önünde bir engel olmamıştır (Cevizci, 2007: s: 16).Bu durum felsefeyi karmaşık ve üzerinde uzlaşamaz bir hale getirmemekte, düşünme çeşitliliği ve zenginliğini arttırmaktadır (Çüçen, 2008: s: 44).

İnsanın doğayı, evreni, yaşadığı toplumsal ve bireysel problemlerine dair genel bilgileri sorgulaması ve farklı düşünceleri kazanabilmesi ancak düzenli ve sistemli bir felsefe eğitimi ile mümkündür (Timuroğlu, 1988: s: 113).

Kant'ın (1804) "Size felsefeyi değil felsefe yapmayı öğretiyorum." ifadesi, felsefe eğitiminin, felsefeye katılmayla ve felsefe yapmayla gerçekleştirilebileceğini göstermektedir (Taşdelen, 2007: s: 284).

Felsefe disiplini, aykırılıkları fark edebilme becerilerini bireylere kazandırdığı için önemli bir etkinliktir. Dogmatikliği önleyip bireylere özgür düşünme ortamı sunan felsefe eğitimi, hiç kuşku yok ki birey yaşamında önemli bir yere sahiptir (Kale, 1994: s: 113).

Felsefe düşünmeyi öğreten bir sanattır. Düşünmenin ne kadar önemli bir etkinlik olduğu da insanın akıl sahibi bir varlık olarak düşünmesini bilmesi ve düşündüğünü çeşitli şekillerde diğer insanlara aktarması ile ifade edilebilir. İnsan farklılığını bilinçli bir şekilde ancak felsefeyle ortaya koyabilir (Çüçen, 2008: s: 44).

Yukarıda yaptığımız felsefe eğitimi ile ilgili açıklamalardan sonra felsefe eğitiminin nasıl yapılması gerektiğinin önemi karşımıza çıkmaktadır. Felsefe eğitiminin lise öğrencilerine nasıl aktarılacağı konusu çalışmamızın önemini ortaya koymaktadır. Çünkü felsefe eğitiminin istenilen düzeyde yapılması ve amacına ulaşması önemli bir husustur (Çotuksöken, 2007: s: 104).

Felsefenin de eğitiminde ortak amacı, bilinenler üzerine düşünmek ve bilinenleri eleştiri süzgecinden geçirmektir. Bu durum bireyi özgür kılacak, aynı zamanda bireyin ufkunu ve dünyaya bakışını genişletecektir. Düşünce ufku ve bakış açısı genişleyen insan, çok farklı bilgi ve kaynaklardan besleneceğinden değişik fikirlerden herhangi birine takılıp kalmayacak, gelişimini de sürdürmüş olacaktır (Küken, 2001: s: 13).

1.2. Tanzimat'tan Cumhuriyete Felsefe Eğitimi

Osmanlı Devleti asırlar boyu, doğudan batıya kuzeyden güneye birçok devlet ve medeniyeti bilim, sanat ve felsefe alanında etkilemiştir. 18.yy.ın başlarından itibaren, Osmanlı Devleti diğer medeniyetler üzerindeki bu etkisini kaybettiğini fark etmiştir. Bunun önüne geçmek ve ülkenin gelişim hızını arttırmak amacıyla her alanda revizyona girmiştir. Devletin sultanları, yöneticileri ve aydınları sorunun temel dinamiklerinden biri olarak eğitimi belirler ve bu yönde düzenleyici adımlar atmışlardır. Bu adımlar; yukardan aşağıya, aydınlardan millete, mektepten memlekete bir seyir izler ve 18.yy.da Tanzimat'ın ilanıyla birlikte etki alanını daha da genişletmiştir. 1839'da Osmanlıda başlayan bu yenileşme hareketi ile devletin içerisinde bulunduğu çöküşe çare aranmaya başlanır. Bu arayışların bir sonucu olarak ortaya çıkan yenileşme hareketlerini de iki temelde ele alabiliriz: Reformcular ve gelenekçiler. Reformcular olarak adlandırabileceğimiz birinci gruptaki yenilikçiler; laik, pozitivist, Darwinist görüşler sergilerken, hilafet yanlılarını ve muhafazakârları gelenekçi tarafta görmekteyiz (Çetinkaya, 2002: s: 65).

Gerilemenin önüne geçilme çabalarında iki farklı fikir cenahı oluşmuştur. Pozitivist ve materyalist olarak adlandırabileceğimiz görüşler birinci cenahı oluştururken gelenekçiler ikinci cenahı oluşturmuştur. Birinci cenah; saf İslam ahlakını, Türk yaşayışını ve batının ilim ve tekniğini alarak bunların sentezlenmesi ile kurtuluşun mümkün olabileceğini savunmuştur. Materyalist düşünürler de gerilemenin önüne geçilmesinde dine ihtiyaç bulunmadığı görüşünü savunmuşlardır. İkinci cenahta yer alan gelenekçiler ise, her yönden biz bize yeteriz anlayışındaydılar (Çetinkaya, 2002: s: 66).

II. Abdülhamit (1918) döneminde çöküşe çare aramak amacıyla Avrupa'ya gönderilen öğrenciler, batıdaki aydınlanmayı başlatan düşüncelerden etkilenmişlerdir. Bu aydınlar, Osmanlıya döndükten sonra batı aydınlanma hareketini Osmanlıda uygulamaya çalışmışlardır. O dönem aydınlarının ve ülkeyi yönetenlerin akıllarında hep aynı soru vardır: “Devlet nasıl kurtulur?” İşte bu nedenlerdir ki Osmanlı aydınları yönünü batıya çevirmişlerdir. Tıp mektebinin açılması, Galatasaray lisesi ve Robert Kolejinin eğitime başlaması, batıcı eğitim anlayışının ülkemizdeki etkisini hızla arttırdığını göstermektedir. Bu batıcı görüşler, pozitivist ve materyalist fikirlerden meydana gelmektedir (Çetinkaya, 2002: s: 67).

Osmanlı döneminde Tanzimat'la birlikte başlayan eğitim reformu çabalarının yansıması olarak Rıza Tevfik (Feylezof Rıza) (1949) ve Abdullah Cevdet'in (1932) felsefe alanında yaptıkları çalışmaları görebiliriz. Genel olarak Osmanlıda yenilikçileri etkisi altına alan pozitivistimin temsilcilerinden Rıza Tevfik, ülkemizde eğitim kurumlarında felsefe eğitimi veren ilk eğitimcilerdendir (Karloelçi, 2014: s: 291). Yaptığı çevirilerle felsefe eğitimine önemli katkılar sunan Abdullah Cevdet'in derlemeleri de esasen birer felsefe ansiklopedisi niteliğindedir (Çetinkaya, 2002: s:72).

Felsefe eğitiminin okullarda belli bir plan çerçevesinde verilmesi, II. Meşrutiyetle birlikte başlamıştır. Bu dönemde uygulanan eğitim politikaları, sonuç odaklı ve uzun soluklu adımları amaçlamıştır. Bu amaçların gerçekleştirilememesi eğitimde ikilik diyebileceğimiz bir sorun ortaya çıkarmıştır.1910-1922 yılları arasında felsefe dersleri batılı tarzda eğitim veren okullarda ve medreselerde okutulmuş ancak derslerde ve derslerin programlarında çok sık değişiklikler olması nedeniyle istenilen olumlu ivme kazanılamamıştır. Bu dönemde ilk felsefe ders kitabı olarak karşımıza Salih Zeki Bey'in (1921) "Felsefe-i İlmiye ve Ahlakiye" adlı eseri çıkmaktadır (Kızıltan, 2014: s: 43).

Tablo 1: 1910 Yılı Lise İkinci Devre Haftalık Felsefe Dersi ve Oranları

Açıklama: Tablo, Hasan Ali YÜCEL, Türkiye'de Ortaöğretim, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994, s. 147'de yer alan çizelgeden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Yılı	Dersin Adı	Sınıflar			Toplam Ders Saati Sayısı(Birinci, İkinci Ve Üçüncü Sene)	Ders Çizelgesi İçindeki Yeri
		Birinci Sene	İkinci Sene	Üçüncü Sene		
1910	Felsefe	-	-	3	89	%3,37

1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet ile birlikte, bugünkü lise öğrenimine karşılık gelen Mekteb-i Sultanilerde felsefe eğitimi, lise üçüncü sınıflarda haftalık üç saat olarak okutulmuştur. 1914 yılında sultanilerde yapılan değişiklikle eğitim süresi 12 yıla çıkarılmıştır. On iki yılın ilk beş yılı ilköğretim, dört yılı ortaokul ve son üç yılı da lise olarak uygulanmıştır. Diğer sultanilerden ayrı olacak şekilde Sultanî kız okulları açılmıştır. Kız Sultanilerde eğitim on yıl olarak verilmiştir (Şakar, 2014: s. 12).

Tablo 2: 1914-1915 Yılları Mekatib-i Sultaniye Devre-i Saniye Haftalık Felsefe

YILI	DERSİN ADI	Onuncu sene		On Birinci sene		On İkinci Sene		Fünun Şubesi			Edebiyat Şubesi		
								Toplam Felsefe Dersi Sayısı	Toplam Ders Saati Sayısı	Ders Çizelgesi İçindeki Yeri %	Toplam Felsefe Dersi Sayısı	Toplam Ders Saati Sayısı	Ders Çizelgesi İçindeki Yeri %
		Fünun	Edebiyat	Fünun	Edebiyat	Fünun	Edebiyat						
1914	Mantık ve Felsefe	-	-	1	1	1	2	2	90	%2,22	3	90	%3,33
1915	Mantık ve Felsefe	-	-	1	1	2	2	3	93	%3,22	3	93	%3,22

Açıklama: Tablo, Hasan Ali YÜCEL, Türkiye'de Ortaöğretim, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994, s. 152 ile s.155'te yer alan çizelgelerden yararlanılarak düzenlenmiştir.

1914-1915 eğitim yıllarında sultanilerde felsefe dersi mantık dersi ile birleştirilerek verilmiştir. Felsefe dersi 10 ve on 11. sınıflarda okutulmuştur. 1916

yılında erkek sultanilerde eğitim on iki yıldan on bir yıla indirilmiş, kız sultanilerde de on yıl olan eğitim süresi on bir yıla çıkarılmıştır. Böylece 1916 eğitim yılında erkek ve kız sultanilerin eğitim süreleri eşitlenmiştir (Şakar, 2014: s: 13).

Tablo 3: 1922 Yılı Mekatib-i Sultaniye de Devre-i Saniye Haftalık Felsefe Dersi ve Oranları

Yılı	Dersin Adı	Dokuzuncu Sene		Onuncu Sene		On Birinci Sene		Fünun Şubesi			Edebiyat Şubesi		
		Fünun	Edebiyat	Fünun	Edebiyat	Fünun	Edebiyat	Toplam Felsefe Dersi Sayısı	Toplam Ders Saati Sayısı	Ders Çizelgesi İçindeki Yeri %	Toplam Felsefe Dersi Sayısı	Toplam Ders Saati Sayısı	Ders Çizelgesi İçindeki Yeri %
1922	Felsefe	-	-	2	2	1	2	3	889	%3,40	4	90	%4,44

Açıklama: Tablo, Hasan Ali YÜCEL, Türkiye de Ortaöğretim, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994. s. 159'da yer alan çizelgeden yararlanılarak düzenlenmiştir.

1922 eğitim yılında sultanilerde felsefe dersi doksan saatlik toplam ders saati içerisinde %4,44 ile Cumhuriyet öncesi dönemin en yüksek oranına ulaşmıştır. Yine aynı yıl daha önce birleştirilerek verilen felsefe ve mantık dersleri ayrılarak verilmiştir (Şakar, 2014: s: 14).

Tablo 4: 1922 Yılı Yeni Medrese Haftalık Felsefe Dersi ve Oranları

Yılı	Okul Adı	Dersin Adı	Sınıflar			Toplam Felsefe Dersi Sayısı	Toplam Ders Saati Sayısı	Ders Çizelgesi İçerisindeki Yeri
			Birinci Sınıf	İkinci Sınıf	Üçüncü Sınıf			
1922	Sultaniye-Yeni Medrese	Felsefe	-	2	2	4	96	%4,16
1922	Sultaniye-Kız Yeni Medrese	Felsefe	-	1	1	2	96	%2,08

Açıklama: Tablo, Hasan Ali YÜCEL, Türkiye’de Ortaöğretim, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994, s.160-161’den yararlanarak hazırlanmıştır.

1.3. Cumhuriyet Dönemi Felsefe Eğitimi

Uzun yıllar varlığını sürdürmüş olan Osmanlı devletinin ardından, 1923 yılında Cumhuriyetin ilanı ile kurulan yeni Türk devletinin, yeni bir insan modeliyle yeni bir toplum şekillendirme çabaları dikkat çekmektedir (Kaynardağ, 2002: s: 85).

Yeni kurulan devletin temel yaklaşımında; modernizm, bilim ve laiklik vurgusu ön plana çıkar. Bu vurguların temel amacı; yeni bir insan ve modern bir devlet yaratma çabası olduğu görülmektedir. Yine bu dönemin başlarında Tevhid-i Tedrisat kanunu ile eğitimdeki ikilik ortadan kaldırılmış, milliliğin esasını oluşturduğu aydınlamacı yeni bir nesil yetiştirmek için yenilikler gerçekleştirilmiştir. Bu aydınlamacı nesil yetiştirme çabalarıyla hazırlanan eğitim programlarında felsefe derslerinin de eğitim kurumlarında yer aldığı görülmektedir. Ülkemizdeki Fransız okullarında verilen felsefe eğitimi içerik açısından devlet okullarından farklılık göstermesine rağmen, müfredat olarak benzerlikten söz edilebilir (Kızıltan, 2014: s: 43-44).

1.4. Cumhuriyet Dönemi Felsefe Eğitimi Programı

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte 1924 de toplanan İkinci Heyet-i İlmiyede ortaöğretim ders programları tekrar belirlenmiştir. Bu yeni düzenleme ile lise birinci devre olarak adlandırılan ortaokul ve lise düzeyinin ortaöğretim programları ayrı ayrı belirlenmiştir. Cumhuriyet döneminin ilk programı olan 1924 programı bu heyet tarafından belirlenmiş ve yürürlüğe konulmuştur (Çıtak, 2016: s: 64).

Hilmi Ziya Ülken (1974) ve arkadaşları 1928 yılında Türkiye’de bir ilk olan ‘Felsefe Cemiyetini’ kurmuşlar, cemiyetin yayın organı olarak da ‘Felsefe ve İctimiyat" dergisini yayımlamaya başlamışlardır. Ülken, "Felsefe ve İctimiyat" dergisinde yazdığı bir yazısında; “Felsefe derslerinin psikoloji, sosyoloji ve mantık derslerinden ayrı ele alınması gerektiğini, ayrılma yapılmayacak ise de bu derslerin birbirleriyle uyumlu olmasını, bu uyumda da felsefe derslerinin öneminin asla göz ardı edilmemesi gerektiğini” söylemiştir. Cumhuriyet dönemi ilk felsefe ders kitabı yazarı Hatemi Senih de yine aynı dergide yazdığı bir yazısında psikoloji dersinin önemine vurgu yapmış, psikoloji dersinin felsefe derslerinin verilmesinde yardımcı olacağını vurgulamıştır (Çıtak, 2016: s: 64).

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Türk eğitim sisteminin ana amacı, ülkemiz aydınlarını da etkileyen pozitivist yaklaşımla aklın ve bilimin rehberliğinde bireyler yetiştirmek olmuştur. Bu tutum felsefenin önemine olan olumsuz bakış açılarını değiştirmiş, aynı zamanda felsefenin toplumsal yararına da dikkat çekmiştir. Bu bakışın etkisiyle 1933 yılında gerçekleştirilen üniversite reformu ile birlikte felsefe adına üniversitelerde yeni kazanımlar elde edilmiştir. Yine aynı dönemde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi felsefe bölümünde dönemin önemli batılı felsefecilerinden olan, Hans Reichenbach (1953), Valter Kranz (1960), Joachim Ritter (1974) felsefe dersleri vermiştir. Yine ülkemizde yetişen önemli felsefecilerden olan, Macit Gökberk (1993), Bedia Akarsu (2016), Hilmi Ziya Ülken (1974), Takiyettin Mengüşoğlu (1984), Türkiye’de felsefenin gelişimine önemli katkıları olan cumhuriyet dönemi akademisyenleri ve aydınlarıdır (Çıtak, 2016: s: 64).

1950’li yıllara kadar cumhuriyetin temel hedeflerinden olan fikri hür, vicdanı hür bireyler yetiştirme hedeflerine uygun felsefe müfredat programları uygulandığı görülebilir. Bu dönemden sonra Türkiye’de hedeflenen çağdaş nesiller yetiştirme gayesinden uzaklaşıldığı bir felsefe eğitimi anlayışı görülebilir. 1980 askeri darbesi sonrası felsefe dersleri, gayesi gereği eleştirel ve sorgulayıcı özellikleri nedeniyle istenmeyen ders haline gelmiştir. Yine aynı dönemde felsefe dersleri eğitim sistemi dışına çıkarılmıştır. Sonrasında kısmen de olsa oluşan demokratik ortamla birlikte okullarda seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır. 1991-1992 eğitim öğretim yılından itibaren de okullarda okutulan zorunlu dersler arasına girmiştir. 1924-1985 yılları arasında haftalık ders saatleri ve ders dağılımlarına bakıldığında değişikliğe ve kesintiye uğrayan programların başında felsefe ders programı geldiği görülmektedir (Çıtak, 2016: s: 66).

Felsefe dersleri liselerde, öğrenciler tarafından en az ilgi duyulan dersler arasında yer almaktadır. Liselerin 11.sınıflarında haftada iki saat okutulan felsefe dersi programının amaçlarına uygun sonuçlara ulaşabilmesi, haftalık ders çizelgesindeki zaman ölçütü göz önüne alındığında yeterli olmayacağı görülmektedir. Yine felsefe dersi öğrencilerin ortaöğretimden yükseköğretime geçiş sınavlarında alan ağırlığı bakımından en son sırada yer aldığından öğrenciler üzerinde felsefe dersine karşı olumsuz bir algı oluşturmaktadır (Akdağ, 2002: s: 11-28).

Tablo 5: 1924-2014 Yılları Lise Felsefe Dersleri Dağılım Çizelgesi

Sınıflar									Fen Şubesi (Sayısal)			Edebiyat Şubesi (Sözel)		
Yıllar	Dersin Adı	9. Sınıf (Lise 1)	10. Sınıf (Lise 2)	11. Sınıf (Lise 3)			12. Sınıf (Lise 4)		Toplam Felsefe Dersi Sayısı	Lise Toplam Ders Saati Sayısı	Ders Çizelgesindeki Yüzdesi (%) Dilimi	Toplam Felsefe dersi Sayısı	Lise Toplam Ders Saati Sayısı	Ders Çizelgesindeki Yüzdelik (%) Dilimi
				Fen	Edebiyat	Matematik	Fen	Edebiyat						
1924	Felsefe	-	2	2	4	-	-	-	4	90	4,44	6	90	6,66
1927	Felsefe ve İktisadiyat	-	2	3	6	-	-	-	5	96	5,20	8	96	8,33
1931	Felsefe ve İktisadiyat	-	2	2	6	-	-	-	4	102	3,91	8	102	7,84
1934	Felsefe ve İktisadiyat	-	-	2	6	-	-	-	2	88	2,27	6	88	6,81
1937	Filozofi ve Sosyoloji	-	-	3	7	-	-	-	3	88	3,40	7	88	7,95
1938	Filozofi ve Sosyoloji	-	-	3	6	-	-	-	3	87	3,44	6	87	6,89
1949	Felsefe	-	-		2	-	3	5	5	128	3,90	6		5,46
1952	Felsefe	-	-		2	-	3	5	5	128	3,90	7		5,46
1956	Felsefe	-	-	3	6	-	-	-	3	96	3,12	6	96	6,25
1957	Felsefe, Mantık ve Sosyoloji	-	-	3	6	-	-	-	3	100	3,00	6	98	6,12
1974	Felsefe, Mantık ve Sosyoloji	-	-	3	6	-	-	-	3	106	2,83	6	106	5,66
1976	Felsefe, Mantık ve Sosyoloji	-	-	3	6	-	-	-	3	109	2,75	6	109	5,5
1978	Felsefe, Mantık ve Sosyoloji	-	-	3	6	-	-	-		115	2,60	6	115	5,21
1985	Felsefe Grubu	-	-	3	6	3	-	-	3	114	2,63	6	114	5,26
1992	Felsefe 1 ve 2	2+2=4 Kredi								Toplam 144 Kredi			2,77	
1998	Felsefe	-	-	2	2	-	-	-	2	99	2,02	2	99	2,02
2009	Felsefe	-	-	2 saat			-	-	2	120	1,66	2	120	1,66
2013	Felsefe*	-	-	2 saat			-	-	Toplam 142 Saat					1,4
2014	Felsefe*	-	-	2 saat			-	-	Toplam 140 Saat					1,38
2018	Felsefe*		2	2 saat					Toplam 144 Saat					2,7

(*) 2013, 2014 yıllarında (liseler 4 yıl) genel liselerde fen ve edebiyat şubesi ayrımı kaldırılarak ortak dersler belirlenmiştir (Şakar, 2014: s. 17).

1.4.1.1924 Felsefe Eğitimi Programı

Cumhuriyet öncesi medreselerde ve ülkedeki batılı tarzda eğitim veren okullarda okutulan felsefe dersi Cumhuriyetin ilanıyla birlikte 1924 yılında ilk kez planlı bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır.1924 öğretim programı, 1924-1925 eğitim yılından başlayarak üç yıl boyunca uygulanmıştır.1928 ve 1935 yılları arasında çıkarılan öğretim kılavuzlarıyla felsefe dersi okullarda verilmiştir. Cumhuriyet tarihinin ilk programı olan 1924 programında ‘felsefe ve İhtimaiyat’ derslerine ayrı ayrı yer verilmiştir. Psikoloji ve mantık dersleri ayrı birer ders olarak değil de felsefe dersi içerisinde yer alacak şekilde okutulmuştur. 1924 programında felsefe dersi lise ikinci sınıflarda iki saat, lise üçüncü sınıflarda fen alanlarında iki saat, edebiyat alanlarında ise haftada dört saat olacak şekilde okutulmuştur.1924 yılından itibaren okutulmaya başlanan felsefe programında ilk değişiklik 1927 yılında yapılmıştır. Daha önceleri ayrı ayrı okutulan felsefe ve İhtimaiyat dersleri ‘felsefe ve İhtimaiyat’ dersi adı altında birleştirilerek okutulmaya başlanmıştır.1927 yılından sonra yapılan kısmi değişikliklerle birlikte 1924 programı 1935 yılına kadar liselerde okutulmuştur.1928 yılında gerçekleştirilen harf inkılabının ardından 1924 programı, 1934 yılından itibaren Latin alfabesiyle yeniden yayınlanmıştır. Latin alfabesiyle yayınlanan programa bakıldığında önceki programda yer alan ders içerikleri ve çizelgelerinde pek de bir değişiklik meydana gelmediği görülebilir (Çıtak, 2016: s: 72).

1.4.2. 1935 Yılı Felsefe Eğitimi Programı

1935 yılı felsefe programı ‘Lise Filozofi Programı klavuz adıyla hazırlanmış ve 1935-1936 eğitim öğretim yılında uygulanmaya konulmuştur.1935 yılı eğitim programında sadece felsefe dersi yer almayıp, felsefe dersinin yanında; psikoloji, sosyoloji ve mantık derslerine de yer verilmiştir.

"1935 eğitim programı genel hatlarıyla aşağıda verilen maddelerden meydana gelmiştir

- 1- Lise Filozofi derslerinin amaçları,
- 2- Psikoloji, sosyoloji ve mantık derslerinde dikkate alınacak noktalar,

- 3- 1935-1936 ders yılı için edebiyat kolunda; metafizik, estetik, ahlak ve sosyoloji programlarıyla fen kolunda filozofi programında yapılan değişiklikler,
- 4- Metafizik için listede bulunan kitabın listeden çıkarılması, ancak öğrencilerin elinde bulunması gereken bir kitabın yazılması gerekliliği, bu kitabın yazarının da Mehmet Emin Erişirgil (1965) olacağı konuları yer almaktadır.”

1935 programında felsefenin yanında psikoloji, sosyoloji ve mantık derslerinin hedeflerine ayrı ayrı yer verilmiştir (Çıtak, 2016: s: 73-74).

1935 yılı lise felsefe eğitimi ders programı haftalık ders çizelgesinde, felsefe ve içtimaiyat dersi lise üçüncü sınıf edebiyat alanlarında haftada altı saat, fen alanlarında ise haftada üç saat okutulacak şekilde düzenlenmiştir. 1937 yılında programda yapılan değişiklikle felsefe ve içtimaiyat dersinin adı felsefe ve sosyoloji dersi olarak değiştirilmiştir. Yine aynı yıl ders dağılım çizelgesinde yapılan değişiklikle de lise üçüncü sınıfların edebiyat alanlarında altı saat olarak okutulan felsefe dersi yedi saate, fen alanlarında ise üç saat olarak uygulanacak şekilde değiştirilmiştir. 1943 yılında toplanan ikinci Milli Eğitim Şurasında; liselerde okutulmakta olan ahlak dersinin de felsefe dersi içerisinde, toplumsal ahlaka daha çok önem verilecek şekilde yapılandırılmasına karar verilmiştir. 1947 ve 1949 yıllarında diğer derslerle ilgili değişiklikler yapılsa da felsefe öğretim programında önemli bir değişiklik yapılmamıştır. Sadece lise üçüncü sınıf edebiyat alanlarında yedi saat olarak okutulan felsefe dersi haftada altı saat okutulacak şekilde düzenlenmiştir (Cicioğlu, 1985a).

1935 programı içerik olarak, felsefe derslerinin hedeflerine yer vermeyen 1924 öğretim programına nazaran daha kapsamlı bir program olarak uygulanmıştır. 1935 programı yaklaşık on dört yıl uygulandıktan sonra yürürlükten kaldırılmıştır (Dombaycı, 2008: s: 16).

1.5. 1950-1993 Yılları Arası Felsefe Eğitimi

1.5.1. 1950 Felsefe Eğitimi Programı

1950 yılı felsefe eğitimi programı 1976-1978 yılları arasında kısa süreli yürürlükten kaldırıldıysa da Cumhuriyet tarihimizin uygulamada kalan en uzun programı olarak karşımıza çıkar. 1950 felsefe öğretim programı her ne kadar bu kadar uzun süreli yürürlükte kalmışsa da içerik açısından oldukça dar kapsamlı bir program olarak karşımıza çıkar. 1950 felsefe eğitimi programının içeriğinde ünite başlıkları olarak sayılabilecek toplam altı maddenin alt başlıkları olarak kısaca belirtilmiştir (Kafadar, 1994: s: 693-694).

1950 felsefe eğitimi programının ders çizelgelerine bakıldığında liselerin fen alanlarında felsefe dersine yer verilmediği görülmektedir. Programda lise dördüncü sınıfların fen şubelerinde iki saat sosyoloji ve bir saat de mantık dersleri okutulacak şekilde uygulanmıştır. Lise dördüncü sınıf edebiyat alanlarında ise iki saat felsefe, iki saat sosyoloji ve bir saat de mantık dersi okutulmuştur. Liselerde fen alanlarında sosyoloji ve mantık derslerinin okutulup felsefe derslerinin okutulmaması ortaöğretim fen alanı mezunu öğrencilerin felsefe dersi okumadan liseyi tamamladıkları görülebilir. Bu durumda 1950 felsefe programını tartışmalı bir program olarak karşımıza çıkarmaktadır (Kuçuradi, 1977: s: 76).

Tablo 6: 1950 Ortaöğretim Felsefe Dersi Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi

IV. Sınıf (*)					
Dersler	I. Sınıf	II. Sınıf	III. Sınıf	Fen	Edebiyat
Felsefe	-	-	-	-	2
Sosyoloji	-	-	-	2	2
Mantık	-	-	-	1	1

*1949 yılında toplanan 4.MEŞ’de liselerin dört yıla çıkarılması kararı alınmıştır. Ancak bu değişim uzun süreli olmamış 1956 yılında lise eğitimi üç yıla indirilmiştir (Cicioğlu, 1985a).

Zamanla yoğunca eleştirilen 1950 programı uygulamadan kaldırılmış ve yerini 1976 programına bırakmıştır.

1.5.2. 1976 Felsefe Eğitimi Programı

1924, 1935, 1950 ve 1976 programlarının ders dağılım çizelgelerine bakıldığında 1924 yılı programında fen alanlarında felsefe dersi okutulmakta iken 1935, 1950 ve 1976 programlarında fen alanlarında felsefe dersi altında veya içerisinde felsefe dersi okutulmamıştır (Cicioğlu, 1985a).

1976 programında felsefe dersinin yanı sıra psikoloji, sosyoloji ve mantık derslerinin tümü için ayrı ayrı program hazırlanmıştır. Daha önceki programlarda yer verilen felsefe dersinin amaçları, 1976 programında genel ve özel amaçlar olacak şekilde ayrıntılı olarak verilmiştir. Daha önceki programlarda olduğu gibi bu programda da felsefe dersinin Türk kültürüyle ilintilendirilerek verilmesi istenmiştir. Felsefe dersi öğretmenlerinin dersin işlenişinde ezbercilikten uzak ve ideolojilere mesafeli yaklaşımları vurguları yer almıştır (Kafadar, 1994: s: 694).

1950 programına alternatif olma düşüncesiyle uygulamaya konulan 1976 felsefe eğitimi programı Talim Terbiye Kurulunun; amaç, içerik, yöntem ve ilkeleri bakımından o günün ihtiyaçlarına cevap veremediği gerekçesiyle üç yıl yürürlükte kaldıktan sonra uygulamadan kaldırılmıştır (Kafadar, 1994: s: 694).

1.5.3. 1985 Felsefe Eğitimi Programı

1980 askeri darbesi sonrası askıya alınan demokratik ortamın da etkisiyle 1980-1985 yılları arasında liselerde, darbe ortamını olumsuz etkileyeceği düşüncesiyle felsefe dersleri liselerde okutulmamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanan Tebliğler dergisinin 2195 sayısında, 1985 programı; Milli Eğitim ve Öğretim Kurulu tarafından 16.07.1985 tarih ve 13 sayılı kararı ile 1985-1986 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanmaya konulmuştur (Kafadar, 1994: s: 694).

1985 programında amaç, konu ve açıklamalara yer verilmesi temel öğretim hedeflerine uygun olarak hazırlanmış üç ana başlığında programda yer aldığını göstermektedir. Programda bilim sözcüğünün yanında bilgi ve bilimsellik kavramlarına sıklıkla vurgu yapılması 1985 programının pozitivist bir yapıya büründüğünün göstergesi olarak karşımıza çıkar. Programda filozof ve bilim adamlarına yer verilerek felsefe ve bilim tarihi ağırlık kazanmıştır. 1985

programını önceki programlardan ayıran temel unsur, felsefe dersinin mantık, sosyoloji ve psikoloji derslerinden bağımsız olarak verilmesidir (Çıtak, 2016: s: 80).

1991-1992 yılından itibaren liselerde uygulanmaya başlanılan ders geçme ve kredili sistem ile birlikte felsefe dersleri de alınması gereken zorunlu derslerden olmuştur. Ders geçme ve kredili sisteme geçilmesine kadar uygulanan felsefe derslerinin liselerin özellikle edebiyat alanlarında zorunlu dersler arasında uygulanması gerek kitap gerekse de müfredat yetersizliği nedenleriyle göstermelik olmaktan öteye gitmemiştir. 1985 programına kadar liselerin fen şubelerinde felsefe derslerinin okutulmaması bu programda da devam etmiştir (Kale, 1994: s: 110-320).

1985 felsefe öğretimi programı yapılan eleştiriler sonucunda uygulamadan kaldırılarak yerini 1993 öğretim programına bırakmıştır.

1.6. 1993'den Günümüze Felsefe Eğitimi Programı

1.6.1. 1993 Felsefe Eğitimi Programı

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu'nun 26.02.1992 tarih ve 184 sayılı kararı ile 1993-1994 eğitim öğretim yılından itibaren liselerde uygulanmaya başlanılan program için klasik programa bir dönüştür denilebilir. 1993 felsefe eğitimi programı kendinden önceki klasik programlarla benzerlikler gösterse de, programda yeni ünitelerin yer alması, her bir üniteye konular, amaçlar ve konuların işlenişine detaylı yer vermesi ile klasik sayılabilecek önceki programlardan farklılıklar gösterir. 1993 programında Türk-İslam filozoflarına yer verilmesiyle içerik bakımından 1976 programıyla benzerlikler göstermektedir. 1985 felsefe öğretimi programında felsefe dersine diğer felsefe grubu derslerinin içerisinde beraberce yer verilirken 1993 programında felsefe dersi için ayrı bir kitap basılmış ve yayımlanmıştır. 1993 programı, 1950 ve 1976 programlarından izler taşıyan bir program olmakla birlikte, programın yapısı ve içeriği bakımından daha ileride olan bir programdır demek doğru olacaktır (Kafadar, 1994a).

1993 programında önceki felsefe öğretimi programlarının yazımı birkaç sayfayı geçmezken, 1993 programı yeni geliştirilen çalışmaların da etkisiyle yirmi sayfayı bulmuştur (Çıtak, 2016: s: 81).

1.6.2. 2009 Felsefe Eğitimi Programı

2009 yılında geliştirilen ve Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu'nun 25.01.2010 tarih ve 1 sayılı kararı ile 2010-2011 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan 2009 felsefe eğitimi programı, öğrenci merkezli, öğrencilerin bireysel farklılıklarını gözetken ve bunların yanında öğrencilerin öğrenen değil de aktif olarak derslere katıldığı bir program olmuştur. Yine aynı eğitim-öğretim yılından itibaren felsefe dersleri on ikinci sınıftan on birinci sınıf dersleri arasına alınmıştır (Biçer, 2013: s: 1-18).

2009 programında, 1993 programında olduğu gibi felsefe dersi için ayrı bir kitap ve ayrı bir program hazırlanmıştır. Programın hazırlanmasında üniversitelerden akademisyenler, bakanlık müfettişleri, program geliştirme uzmanları ile ölçme değerlendirme uzmanları yer almışlardır (Çıtak, 2016: 82).Cumhuriyetin başlangıç programı olan 1924'den 2009'a kadar liselerde uygulanan felsefe öğretim programları arasında 2009 programı taslağı kamuoyuyla paylaşılan ilk program olmuştur (Dombaycı, 2013: s: 35).

Tablo 7: 2009 Felsefe Öğretimi Programının Üniteleri, Kazanım Sayıları Oranı ve Süreleri

Üniteler	Kazanım Sayıları	Oran	Süre/Ders Saati
1. Felsefeyle Tanışma	8	17	8
2. Bilgi Felsefesi	9	17	12
3. Varlık Felsefesi	7	17	12
4. Ahlak Felsefesi	10	17	12
5. Sanat Felsefesi	7	11	8
6. Din Felsefesi	5	7	6
7. Siyaset Felsefesi	6	10	7
8. Bilim Felsefesi	6	10	7
Toplam	58	100	72

(MEB, 2009)

Tablo 8: 1924-2018 Felsefe Eğitimi Programları Kazanım Konuları

1924 Programı	1938 Programı	1950 Programı	1976 Programı	1985 Programı	1993 Programı	2009 Programı	2018 Programı	
							10.Sınıf	11.Sınıf
1.Felsefe Tabirinin Manası 2.Marifet Nazariyeleri 3.Sanat 4.Madde/Hayat Hakkında Telakkiler 5.Din Felsefesi 6.Ahlak	1.Filozofi Tabirinin Manası 2.Bilgi Probleminin Mahiyeti 3.Dış Âlemin Varlığı Problemi 4.İnsanın İhtiyari Problemi 5.Ahlak Filozofisi 6.Estetik	1.Felsefi Düşünüş Nedir? 2.Felsefi Düşüncenin Cemiyetlere Göre Gelişmesi 3.Felsefe Meseleleri 4.Bilginin Çeşitli Yönlerden Ele Alınışı ve Gelişimi 5.Ahlak Probleminin Konuluşu 6.Sanat ve Felsefe	1.Giriş 2.Çağlar Boyunca Felsefe Sistemlerini n Belli Başlı Büyük temsilcileri 3.Sonuç	Giriş (Bilgi) 1.İlk Medeniyetlerde Bilim ve Felsefenin Başlangıçları 2.Hellenik ve Hellenistik Çağlarda Bilim ve Felsefe 3.Roma ve Ortaçağda Bilim ve Felsefe 4.İslam Bilim ve Felsefesinin Batıya Geçışı ve Rönesans 5.Yeniçağda Bilim ve Felsefe 6.Osmanlılarda Yenileşme ve Cumhuriyet 7.Çağdaş Bilim ve Felsefe	1.Felsefeye Giriş 2.Bilgi Felsefesi 3.Bilim Felsefesi 4.Varlık Felsefesi 5.Ahlak Felsefesi 6.Siyaset Felsefesi 7.Estetik 8.Din Felsefesi	1.Felsefeyle Tanışma 2.Bilgi Felsefesi 3.Varlık Felsefesi 4.Ahlak Felsefesi 5.Sanat Felsefesi 6.Din Felsefesi 7.Siyaset Felsefesi 8.Bilim Felsefesi	1. Felsefeyi Tanıma 2. Felsefeyle Düşünme 3. Felsefenin Temel Konuları ve Problemleri 4. Felsefi Okuma ve Yazma	1. MÖ 6. Yüzyıl-MS 2. Yüzyıl Felsefesi 2. MS 2. Yüzyıl-MS 15. Yüzyıl Felsefesi 3.15. Yüzyıl- 17. Yüzyıl Felsefesi 4.18. Yüzyıl- 19. Yüzyıl Felsefesi 5.20. Yüzyıl Felsefesi

1.6.3. 2018 Yılı Felsefe Eğitimi

Kazanım Sayısı ve Süre Tablosu

10. Sınıf Ünite, Kazanım Sayısı ve Süre Tablosu

Tablo 9: 2018 Felsefe Eğitimi Programları Kazanım Konuları

Ünite (%)	Kazanım Sayısı	Süre/Ders Saati	Oran
Felsefeyi Tanıma	3	11	15
Felsefeyle Düşünme	4	13	18
Felsefenin Temel Konuları Ve Problemleri	7	36	50
Felsefi Okuma ve Yazma	4	12	17
TOPLAM	18	72	100

(MEB, 2018)

2018 Felsefe eğitimi programında liselerde felsefe eğitimi 2 saatten; 10.sınıflarda iki, 11. sınıflarda da iki saat okutulacak şekilde toplam 4 saate çıkarılmıştır. Daha önceki felsefe programlarında felsefenin giriş konularını içeren felsefenin temel kavramları, konuları ve problemleri 10. sınıfta verilmektedir bu şekilde 10. sınıf öğrencilerinin hazırbulunuşluğu artırılarak 11. sınıfta verilecek felsefenin içeriğine ön hazırlık yapıldığı düşünülebilir.

Tablo 10: 11. Sınıf Ünite, Kazanım Sayısı ve Süre Tablosu

Ünite	Kazanım	Süre/Ders Saati	Oran(%)
MÖ 6. Yüzyıl-MS 2. Yüzyıl Felsefesi	4	12	17
MS 2. Yüzyıl-MS 15. Yüzyıl Felsefesi	4	16	2
15. Yüzyıl-17. Yüzyıl Felsefesi	4	14	19
18. Yüzyıl-19. Yüzyıl Felsefesi	4	12	17
20. Yüzyıl Felsefesi	5	18	25
TOPLAM	21	72	100

(MEB, 2018)

2018 öğretim programında felsefe ders saati sayısı toplamda dört saate çıkarılmış, felsefe dersi 10 ve 11.sınıflarda zorunlu okutulan dersler arasında yer almıştır. 2009 programında felsefe kavramları, felsefe tarihi ve filozofların görüşleri bir arada verilmiştir. 2018 felsefe programında ise 10.sınıflarda felsefenin temel kavramları ve konuları yer almış; 11.sınıf programında ise felsefe tarihi, filozofların felsefi görüşlerine yer verilerek uygulanmıştır. 2018 programında göze çarpan bir diğer farklılık ise felsefe tarihinin yüzyıllara ayrılarak verilmesi, ele alınan görüş ve düşüncelerin aynı yüzyılın İslam ve Batı filozoflarının düşüncelerini aynı anda vererek karşılaştırma yapma imkânı da sunmasıdır.

Tablo 11: 10. Sınıf Konu, Kazanım ve Açıklamaları

ÜNİTE 1: FELSEFEYİ TANIMA	ÜNİTE 2: FELSEFE İLE DÜŞÜNME	ÜNİTE 3: FELSEFENİN TEMEL KONULARI VE PROBLEMLERİ	ÜNİTE 4: FELSEFİ OKUMA VE YAZMA
1. Felsefenin anlamını açıklar. 2. Felsefi düşüncenin özelliklerini açıklar. 3. Felsefenin insan ve toplum hayatı üzerindeki rolünü örneklerle açıklar.	1. Düşünme ve akıl yürütmeye ilişkin kavramları açıklar. 2. Düşünme ve akıl yürütmeye dili doğru kullanmanın önemini açıklar. 3. Bir konuyla ilgili felsefi sorular oluşturur. 4. Felsefi bir görüşü veya argümanı sorgular.	1. Varlık felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar. 2. Bilgi felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar. 3. Bilim felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar. 4. Ahlak felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar. 5. Din felsefesinin konusunu ve sorularını açıklar. 6. Siyaset felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar. 7. Sanat felsefesinin konusunu ve problemlerini açıklar.	1. Felsefi bir metni analiz eder. 2. Verilen konu hakkında alternatif görüşler geliştirir. 3. Bir konu hakkında felsefi bir deneme yazar. 4. Felsefi akıl yürütme becerilerini diğer alanlarda kullanır.

(MEB, 2018).

2018 Felsefe Programı 10.sınıf kazanım konularında felsefenin temeli olarak adlandırabileceğimiz sistematik felsefe konularının ağırlıklı olarak verildiğini görebiliriz. Bu şekilde öğrencilerin 11.sınıf kazanım konularına, filozofların aynı dönem içerisindeki görüşlerine, bir önceki dönemin kendinden sonraki dönemin felsefe görüşlerine etkilerinin aktarılmaya çalışıldığı görülebilir.

Tablo 12: 11. Sınıf Konu, Kazanım ve Açıklamaları

ÜNİTE 1: MÖ 6. YÜZYIL-MS 2. YÜZYIL FELSEFESİ	ÜNİTE 2: MS 2. YÜZYIL-MS 15. YÜZYIL FELSEFESİ	ÜNİTE 3: 15. YÜZYIL-17. YÜZYIL FELSEFESİ	ÜNİTE 4: 18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİ	ÜNİTE 5: 20. YÜZYIL FELSEFESİ
1. Felsefenin ortaya çıkışını hazırlayan düşünce ortamını açıklar. 2. MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. 3. Örnek felsefi metinlerden hareketle MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. 4. MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir.	1. MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünce ortamını açıklar. 2. MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. 3. Örnek felsefi metinlerden hareketle MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder.	1. 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. 2. Örnek felsefi metinlerden hareketle 15. yüzyıl-17. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. 3. 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir.	1. 18. yüzyıl -19. yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünce ortamını açıklar. 2. 18. yüzyıl -19. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. 3. Örnek felsefi metinlerinden hareketle 18. yüzyıl -19. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. 4. 18. yüzyıl -19. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir.	1. 20. yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünce ortamını açıklar. 2. 20. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. 3. Örnek felsefi metinlerden hareketle 20. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. 4. 20. yüzyıl felsefesi örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir. 5. Harita üzerinde 20 ve 21. yüzyıl felsefecilerinin isimlerini ve yaşadıkları coğrafyayı gösterir.

(MEB, 2018).

2018 Felsefe eğitimi programının 11.sınıf kazanım konularına baktığımızda ve kitap içerikleri incelendiğinde öğrencilere verilmek istenen dönemin felsefi görüşleri, o dönem filozoflarının karşılaştırılarak verildiği göze çarpmaktadır. Ayrıca kazanımda verilen dönemin bir önceki dönemden nasıl

etkilendiği ve kendinden sonraki döneme olan etkilerinin de verilmek istendiği söylenebilir.

Felsefe Öğretim Programı'nın Temel Felsefesi ve Genel Amaçları

“1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun ikinci maddesinde ifade edilen Türk Milli Eğitimi'nin Genel Amaçları ile Türk Milli Eğitimi'nin İlkeleri esas alınarak hazırlanan felsefe dersi öğretim programı ile öğrencilerin:

1. Felsefi terminoloji hakkında bilgi sahibi olmaları,
2. Felsefenin cevap aradığı temel soruları karşı farkındalık geliştirmeleri,
3. Felsefi akıl yürütme becerilerini kullanarak felsefi sorulara verilen cevapları değerlendirmeleri,
4. İnsan düşüncesinin felsefe tarihi boyunca ortaya koyduğu problemleri ve bunlara ilişkin çözümleri ana hatlarıyla kavramaları,
5. Felsefenin temel sorularına filozofların ve felsefi yaklaşımların verdikleri cevapları analiz etmeleri,
6. Felsefenin diğer disiplin alanlarıyla ilişkisini kavramaları,
7. Felsefenin güncel hayatla ilişkisini kavramaları,
8. Felsefenin bireysel ve toplumsal rolünü kavramaları,
9. Tartışma kültürünü geliştirebilmeleri,
10. Düşüncelerini ifade ederken kavramları doğru ve yerinde kullanabilmeleri, ifade ettiği düşünceleri tutarlı ve temellendirilmiş olmasına özen göstermeleri amaçlanmaktadır “

(MEB, 2018).

Alana Özgü Beceriler

“Felsefe dersi öğretim programı ile öğrencilere kazandırılması hedeflenen başlıca yeterlilik ve beceriler aşağıda verilmiştir.

-
1. Felsefi kavram ve bilgi edinimi,
 2. Akıl yürütme,
 3. Sorgulama,
 4. Argümantasyon,
 5. Analitik düşünme,
 6. Eleştirel düşünme,
 7. İfade ve yazma becerisi,
 8. Felsefi okuryazarlık,
 9. Özgün fikirler üretme.
-

(MEB, 2018).

Felsefe Öğretim Programı’nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar :

“Felsefe dersinin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi, tüm bu beceri ve kazanımların daha verimli bir şekilde sağlanabilmesi için;

- Felsefi terim bilgisi, felsefe bilgisi, kavram tartışmaları,
 - Metin okuma ve anlama,
 - Teori-uygulama birlikteliği,
 - Sorgulama,
 - Eleştirel düşünme,
 - Analitik düşünme,
 - Yorum (Hermeneotik) bilgisi,
 - Diyalektik akıl yürütme,
 - Disiplinler arası ilişki kurma,
 - Güncelle ilişkilendirme özen gösterilmelidir”.
-

(MEB, 2018)

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında ilköğretim ders programlarında başlattığı çağdaş eğitim anlayışına uygun değişim, ileriki yıllarda ortaöğretim ders programlarını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Ders programlarında yapılan değişiklikler, günümüz ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde planlanmıştır. Yeni benimsenen bu eğitim programlarında geleneksel eğitim anlayışlarında yer alan öğrenci merkezli, ezberci ve klasik anlayış terk edilerek öğrenciyi merkeze alan daha demokratik bir öğretim anlayışına geçilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığının öğreneni merkeze alan bu anlayışı: “Bireyin bireysel özellikleri dikkate alınarak bilimsel düşünme ve iletişim kurabilme becerisine sahip, öğrenmeyi öğrenmiş, üretken, bilgiye ulaşip kullanabilen, evrensel değerleri benimsemiş, teknolojiyi etkin kullanan ve bireyin kendini gerçekleştirme için eğitim sürecinin her aşamasında birey katılımını sağlayacak biçimde yapılandırması olarak tanımlanmıştır.” (MEB, 2007).

İlköğretimdeki değişikliklerle başlayan yeni program anlayışı, felsefe programını da kapsayacak şekilde 2009 yılında yenilenerek 2010-2011 eğitim öğretim yılından itibaren okullarda uygulanmaya başlanmıştır (MEB, 2010).

Öğrenci merkezli eğitim modeli; programda uygulamaya ve disipline yer verilmesini, öğrenme konularında ise ezbere yer verilmemesi gerekliliğini amaç edinir. Bu sebeptendir ki öğrenci merkezli eğitim modeli; felsefelerden pragmatizmi, eğitim alanında ise ilerlemecilik ve yeniden kuramcılığı esas almaktadır.

Tablo 13: 2009-2018 Felsefe Programı’nın Karşılaştırılması

2009 11.SINIF	2019 10.SINIF	2019 11.SINIF
ÜNİTELER	ÜNİTELER	ÜNİTELER
FELSEFEYLE TANIŞMA	FELSEFEYİ TANIMA	MÖ 6.YÜZYIL-MS 2.YÜZYIL FELSEFESİ
BİLGİ FELSEFESİ	FELSEFEYLE DÜŞÜNME	MS 2.YÜZYIL-MS 15.YÜZYIL FELSEFESİ
VARLIK FELSEFESİ	FELSEFENİN TEMEL KONULARI VE PROBLEMLERİ 1.Varlık Felsefesinin Konusunu ve Problemlerini açıklar. 2. Bilgi Felsefesinin Konusunu ve Problemlerini açıklar. 3. Bilim Felsefesinin Konusunu ve Problemlerini açıklar. 3. Ahlak Felsefesinin Konusunu ve Problemlerini açıklar. 4. Siyaset Felsefesinin Konusunu ve Problemlerini açıklar. 5. Din Felsefesinin Konusunu ve Problemlerini açıklar. 6. Sanat Felsefesinin Konusunu ve Problemlerini açıklar.	17.YÜZYIL FELSEFESİ
AHLAK FELSEFESİ	FELSEFEİ OKUMA VE YAZMA	18. YÜZYIL- 19.YÜZ YIL FELSEFESİ
SANAT FELSEFESİ		20. YÜZYIL FELSEFESİ
DİN FELSEFESİ		
SİYASET FELSEFESİ		
BİLİM FELSEFESİ		

(MEB, 2018).

2009 programında “Felsefeyle Tanışma” ünitesi, 2018 programında “Felsefeyi Tanıma” ünitesi olarak ele alınmıştır. Felsefenin tanımı 2009 programında çeşitli filozofların görüşlerine yer verilerek yapılmıştır. 2018 programında felsefenin tanımı Batı düşünürlerin görüşleri yanında Türk düşünürlerinin felsefe tanımlamalarına da yer verilerek yapılmıştır. Bununla birlikte öğrencilere, felsefe tanımında Batı ve Türk düşünürlerini karşılaştırma

olanağı sağlanmıştır. Ayrıca bilişim teknolojileri kullanılarak sunum hazırlanması tavsiye edilerek teknoloji kullanımı, çağımıza uygun olarak teşvik edilmiştir (MEB, 2018).

2009 programındaki felsefi düşüncenin özellikleri ile 2018 programındaki felsefi düşüncenin özellikleri benzer şekilde verilmiştir. Felsefe ile yaşamın ilişkisi her iki programda da yer almıştır. Felsefe ile dilin ilişkisi 2009 programında ünite başlığı olarak verilmişken 2018 programında “Felsefe ile Düşünme” ünitesi altında ele alınmıştır.

2009 programında bilgi, varlık, ahlak, sanat, din, siyaset ve bilim felsefeleri konuları ayrı ayrı ünite başlıklarında verilmişken 2018 programında bu başlıklar “Felsefenin Temel Konuları ve Problemleri” ünite başlığı altında verilmiştir.

2018 programında “Felsefi Okuma ve Yazma” ünite başlığında yer alan konu 2009 programında yer almamıştır. Bu ünite başlığında verilen örnek metinlerle öğrencilerin felsefi problemlere farklı bakış açıları kazanmaları, özgün görüşler geliştirmeleri ve felsefenin ana konuları arasında yer alan varlık, bilgi ve değer alanlarında yazılmış metinleri yorumlamaları istenmektedir.

2018 programında daha önceki programlarda yer almayan felsefe konularının yüzyıllara ayrılarak verilmesi, bu programı önceki programlardan ayıran özelliklerinden bir tanesidir. “Milattan Sonra 15. ve 17. Yüzyıl Felsefesi” ünitesi ile “20. Yüzyıl Felsefesi” ünitesinde, Türk-İslam filozof ve düşünürlerinin görüşlerine de yer verilmiştir. Türk-İslam filozoflarının görüş ve düşüncelerine yer verilmesi, öğrencilere aynı dönemin Batı filozoflarıyla Türk-İslam filozoflarının düşüncelerini karşılaştırma imkânı vermiştir. Örnek düşünce ve argümanları verilen dönemlerin öncesinden nasıl etkilendiği ve sonrasını nasıl etkilediği kazanımları verilerek tarihsel bir etkileşim sağlanmıştır.

2018 programında öğretim programlarının amaçları başlığı altında ‘Değerlerimiz’ konusuna yer verilmiştir. Değerlerimiz ile geleneklerimiz, günümüz bugünümüzü besleyecek şekilde ele alınmıştır. Bir toplumun geleceğini, değerlerini benimsemiş insanlar yetiştirmek amacı güdülmüştür. Öğretim

programında yer alan değerler; adalet, dürüstlük, sevgi, saygı, yardımseverlik, vatanseverlik vb. evrensel değerler olarak öğrencilere verilmektedir.

2018 programında önceki programlardan farklı olarak 10. ve 11. sınıf programları ayrı olarak ele alınmıştır. 11. sınıf öğretim programında ünite ve kazanımlara bakıldığında en fazla kazanımın 5 kazanımla “20. Yüzyıl felsefesi” konu başlığında verildiği görülmektedir. Ünite kazanım, süre ve oranına bakıldığında “20. Yüzyıl” ünitesinin 18 ders saati ile yüzde yirmi beş oranında en yüksek değerde olduğu görülmektedir.

11. sınıf felsefe programında ünite başlıklarının yüzyıllara ayrılarak çeşitli filozofların görüşleri vermek suretiyle o dönemin düşüncelerinin öğrenciler tarafından analiz edilme imkânı sağlanmaktadır. Böylece öğrencilere eleştirel bakış açısı ve farklı bakış açılarını kazandırma imkânı da sağlanmıştır.

2009 felsefe programında çağdaş Türk felsefecilerinin görüşlerine yer verilmemiş ancak 2018 programında Nurettin Topçu (1975) ve Takiyeddin Mengüşoğlu (1984) gibi çağdaş felsefecilerin görüşlerine yer verilmiştir.

1.7. Alanla İlgili Yapılmış Çalışmalar

Erten, (2018) yaptığı çalışmasında kazanımlar konusunda okul türleri arasında farklılıklar görüldüğünü vurgulamaktadır. Anadolu liselerinde görev yapan öğretmenler “Kazanımlarım gerçekleştirilebilir niteliktedir.” maddesine, meslek liselerinde görev yapan öğretmenlere nazaran daha yüksek oranda katıldıklarını belirtmektedir. “Yeni kazanımlara ihtiyaç duyulmaktadır.” maddesine Anadolu liselerinde görev yapan öğretmenlerin meslek liselerinde görev yapan öğretmenlere nazaran daha yüksek oranda katıldıkları görülmektedir. Yine “Yeni kazanımlara ihtiyaç duyulmaktadır.” maddesine yüksek lisans mezunu öğretmenlerin katılım oranının yüksek olduğu görülmektedir. Sınav türlerinin nasıl olması gerektiği sorusuna, kıdemi fazla olan öğretmenlerin kıdemi az olan öğretmenlere nazaran klasik ve test usulü soru tarzlarının sorulmasına daha az katıldıkları görülmektedir. Bayrak ve Duruhan, (2013) yaptıkları çalışmada benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Sakar, (2014) yaptığı çalışmada Öğretmenlerin kıdemleri göz önüne alındığında ölçme değerlendirme konusunda anlamlı farklılıklar bulmuştur. Erten, (2018) programda öğrencilere verilmesi hedeflenen sorgulama, eleştirel ve sistematik düşünme ve bakma, konularının öğrencilere kazandırılabilir düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Şakar, (2014) yaptığı çalışmasında, bu konuda Erten ile paralellik göstermektedir.

Bayrak ve Duruhan, (2013) tarafından yapılan çalışmada programın öğrenci merkezli olması, programda bireysel çalışmalara ve grup çalışmalarına yer verilmesi, öğrencinin öğrenme sürecine aktif katılımını sağlayacağından program, olumlu olarak değerlendirilmiştir. Sivas ilinde yapılan çalışmada felsefe öğretmenleri 2009 felsefe öğretim programının hedeflerini yeterli görmüşlerdir. Yapılan çalışmada programın öğrenci merkezli olması, bireysel çalışmalara ve grup çalışmalarına yer verilmesi, öğrencinin öğrenme sürecine aktif katılımı nedenleriyle olumlu olarak değerlendirilmiştir. Aynı çalışmada program hazırlanmasında coğrafi farklılıkların da gözeteilmesi gerekliliği vurgusu yapılmaktadır.

Aslıhan, (2018) yüksek lisans tezinde 2016-2017 eğitim öğretim yılında yaptığı çalışmada felsefe dersine öğrencilerin ilgilerinin azaldığını saptamıştır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun felsefe öğretimi ile ilgili hizmet içi eğitimi almadığı belirlenmiştir. 2016-2017 eğitim öğretim yılında okullarda öğrenci mevcutlarının 25-34 arasında olduğu belirlenmiş ancak bu sayı felsefe eğitiminin verilmesinin önünde bir engel olarak görülmemiştir. Türkiye’de felsefe öğretmenlerinin gezi gözlem, okul veya sınıf gezileri ve ders dışı felsefe eğitimi yapma oranları düşük bulunmuştur. Öğretmenlerin yapılandırmacı eğitimi kullanma oranlarının oldukça düşük olduğu görülmüştür.

Yusuf, Cihan ve Şahin, (2005) yayımladıkları makalede, yaptıkları çalışmada öğretmenlerin en çok sunuş tekniğini kullandıklarını saptamışlardır. Öğretmenlerin öğretimde yapılandırmacı teknikleri az oranda kullandıkları görülmüştür.

Durakoğlu, (2016) Türkiye ve İtalya Felsefe Programlarını karşılaştırdığı makalesinde, amaçlar bakımından Türkiye ve İtalya felsefe dersi öğretim programının benzer özellikler gösterdiğini belirlemiştir. Hem Türkiye hem İtalya felsefe dersi programında, amaçların felsefe dersinin sorgulayıcı bir disiplin üzerine inşa edildiği görülmektedir. Her iki ülke programında da program hazırlayıcıları felsefenin en önemli unsurlarından biri olan “sorgulayıcı bireyler yetiştirme” amacıyla oldukları görülmektedir.

Arpaçay, (1999) liselerdeki felsefe dersi öğretim programını Cumhuriyet Döneminden başlayacak şekilde incelemiş ve Türkiye’deki felsefe eğitimin yeri ve önemi konusunda sonuç çıkarmaya çalışmıştır. İlkokul ve ortaokullarda öğrencilerin düşünme, eleştirme, görüş bildirme kabiliyetlerinin geliştirilemediği daha çok ezbere dayalı bir eğitim verildiği sonucuna varmıştır. Arpaçay, bu durumun, lise öğrenimine geçildiğinde öğrencinin felsefe dersine yönelik olumlu bir tutum oluşturmada engel olduğunu ve lise öğrenimini bu şekilde herhangi bir olumlu tutum geliştirmeden bitirdiğini belirtmiştir.

Demir, (2001) “Felsefe Grubu Öğretmenlerinin Programa İlişkin Görüş ve Düşünceleri” adlı çalışmada felsefe programının öğrencileri ezbere yönlendirme yerine düşünmeye yönlendirmenin gerektiğini vurgulamıştır. Felsefe

dersinin ana hedefinin, öğrencileri düşünceye sevk etmek olduğunu bu yüzden konuların işlenişinde tartışma yönteminin uygulamasını tavsiye etmiştir. Ders kitaplarının bu amaç için yetersiz olduğunu da belirtmiştir.

Beydoğan, Cihan ve Taşdemir, (2006) “Lise Felsefe Öğretim Programının Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi” adlı çalışmada felsefe dersi öğretim programının öğrencilerde düşünsel süreçleri kavrama ve uygulamada yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Program içeriğinin, öğrencileri yeni bilgi kaynakları ile tanıştırma ve bu yeni bilgileri pratikte uygulama ve yorumlama yeteneklerini geliştirmede yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Öğretmenler; programın öğretim içeriğinde akılcılık, gerçekçilik, hoşgörü yaklaşımlarına yer verilmesini olumlu bulmuşlardır. Yürütülen felsefe programının teknolojik altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi, ihtiyaç duyulan bilgi paylaşımını hızlandıracağı ve okullarda bulunan kütüphanelerin sanal ortamda birleştirilmesinin de bilgi alışverişini arttıracaklarını belirtmişlerdir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemine, evrenine, örneklemine ve araştırma verilerinin analizine dair bilgilere yer verilecektir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada felsefe öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlandığından betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Betimsel araştırma yöntemi, var olan bir durumu olduğu gibi ortaya çıkarmak için kullanılan araştırma yaklaşımıdır (Büyüköztürk, 2012: s: 22). Bu çalışmada felsefe öğretmenlerinin 2018 yılında yayınlanan yeni felsefe programı hakkındaki görüşlerini, müdahalede bulunmadan belirlemek amaçlandığından araştırmada betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı liselerde çalışmakta olan felsefe öğretmenleri ile yürütülmüştür. Araştırma; Rize, Trabzon, Artvin il ve ilçelerinde görev yapmakta olan 130 felsefe öğretmeni ile yürütülmüştür. Çalışma evreni içinden örneklem, kolay ulaşılabilir durum örnekleme ile seçilmiştir. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme; ulaşım, ekonomik nedenler, coğrafi nedenler ve toplam öğretmen sayısının az olması gibi nedenlerden dolayı kullanılmıştır. 130 adet anket, araştırmacı tarafından öğretmenlere dağıtılmıştır. Anketlerin 120 tanesi geri dönmüştür. Geri dönen anketlerden 7 tanesi eksik doldurulduğu için analize alınmamıştır. Araştırmanın 3 farklı ilde yapılmış olması, çalışma için gerekli olan felsefe öğretmeni sayısına ulaşamamış olmamasından kaynaklanmıştır. Felsefe öğretmenlerinin %15'i idareci olarak çalışmakta olduğundan tek bir ilde yeterli sayıya ulaşamamış ve araştırmaya 2 il daha dâhil edilmiştir. Analizler geri dönen ve geçerli olan 113 anket üzerinden yapılmıştır. Anketler, araştırmacı tarafından okullara dağıtılmış ve 1 hafta izin verilerek tekrar araştırmacı tarafından toplanmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Erten, (2018) tarafından geliştirilen “Felsefe Dersi Öğretim Programı Değerlendirme Anketi” kullanılmıştır. Anket iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda demografik değişkenlerden; görev yapılan okul türüne, görev yapmakta olduğunuz yerleşim yerine, cinsiyete, yaşa, eğitim durumuna, mezun olduğu fakülteye, hizmet süresi ve felsefe eğitimi ile ilgili katıldığınız hizmet içi eğitim sayısına yer verilmiştir. İkinci kısmında ise 49 maddeden oluşan felsefe eğitim programı değerlendirme ölçeği yer almıştır. Ölçek, dört alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar sırası ile kazanımlara yönelik, içeriğe yönelik, öğretme öğrenme sürecine yönelik ve ölçme değerlendirmeye yönelik boyutlardır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması Şakar, (2014) tarafından yapılmıştır. Alt boyutlarına ilişkin Cronbach Alpha değerleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 14: Ölçeğin Alt Boyutlarına İlişkin İç Tutarlılık Katsayıları

Ölçeğin Alt Boyutları	Madde Sayısı	Cronbach Alpha
Kazanımlar	9	0,83
İçerik	12	0,76
Öğretme -Öğrenme	16	0,93
Ölçme Değerlendirme	12	0,81

Ölçeğin bütününe yönelik olarak güvenirlik katsayısı 0,94 olarak hesaplanmıştır. Araştırmanın yapıldığı uygulama grubu için ölçeğin güvenirlik çalışması tekrar yapılmış, ölçeğin bütününe ait güvenirlik katsayısı 0,95 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin güvenirlik katsayıları aşağıda verilmiştir.

Tablo 15: Ölçeğin Alt Boyutlarına İlişkin İç Tutarlılık Katsayıları

Ölçeğin Alt Boyutları	Madde Sayısı	Cronbach Alpha
Kazanımlar	9	0,79
İçerik	12	0,88
Öğretme -Öğrenme	16	0,94
Ölçme Değerlendirme	12	0,78

Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin iç tutarlılık katsayıları; Kazanım 0,79, İçerik 0,88, Öğretme-Öğrenme 0,94, Ölçme Değerlendirme 0,78 olarak hesaplanmıştır. Ölçek için hesaplanan toplam ve alt boyutlarına ilişkin Cronbach Alpha değerleri ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Ölçek 5’li likert tipinde hazırlanmıştır. Katılıyorum, Kesinlikle Katılıyorum, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum, Kararsızım şeklinde cevap seçeneklerinden oluşmaktadır. Ölçeğe ilişkin katılım düzeyleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 16: Felsefe Öğretim Programı Değerlendirme Ölçeği Puan Aralıkları

Puan Aralığı	Katılma Düzeyi
1.00-1.80	Kesinlikle Katılmıyorum
1.81-2.60	Katılmıyorum
2.61-3.40	Kararsızım
3.41-4.20	Katılıyorum
4.21-5.00	Kesinlikle Katılıyorum

Ölçeğin puan aralıkları “ $n-1/n$ ” formülü ile hesaplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde; standart sapma, yüzde, frekans, ortalama, bağımsız t testi, tek yönlü Varyans analizi, Kruskal Wallis H testi, Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için Kolmogorov-Smirnov, Shapiro-Wilk, basıklık çarpıklık katsayıları, Q-Q Plast ve Kutu Kutu Grafiğine bakılmıştır. Verilerin sayısı ellinin üstünde ise Kolmogorov-Smirnov testine, ellinin altındaysa Shapiro-Wilk testine bakılır. Çarpıklık basıklık katsayısı -1,96-1,96 arasında ise verilerin normal dağıldığı kabul edilir. Veriler normal dağılıyor ve iki kategoriden oluşuyorsa anlamlı farklılık için Bağımsız t testi kullanılır. Veriler normal dağılmıyorsa ve kategori sayısı 2 ise non-parametrik testlerden Mann Whitney U testi kullanılır. Kategori sayısı 2’den fazla ise ve veriler normal dağılıyorsa Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılır. Kategori sayısı 2’den fazla ve veriler normal dağılmıyorsa non-parametrik testlerden Kruskal Wallis H testi kullanılır. Kruskal Wallis H testinde farklılık ortaya çıkarsa hangi gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek Mann Whitney U testi kullanılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde bulgular araştırma sorularına bağlı olarak tablolar halinde sunulmuştur.

3.1. Sınıf Felsefe Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri

10. sınıf felsefe öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 17: 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri

	Maddeler	N	$\bar{X}$	SS	Katılma Düzeyi
Kazanım	Kazanımlar, açık bir şekilde ifade edilmiştir.	113	3,66	,83	Katılıyorum
	Kazanımlar, ünitelere göre dengeli bir şekilde dağıtılmıştır.	113	3,44	,94	Katılıyorum
	Kazanımlar, gerçekleştirilebilecek niteliktedir.	113	3,22	,92	Kararsızım
	Kazanımlar, öğrencilerin seviyesine uygundur.	113	3,23	1,01	Kararsızım
	Kazanımlar, okulun imkânları ile gerçekleştirilebilecek niteliktedir.	113	3,39	1,11	Kararsızım
	Kazanımlar, farklı düşünce yollarını geliştirecek niteliktedir.	113	3,61	,82	Katılıyorum
	Kazanımlar, öğrencilerin yaratıcı bireyler olmasına olanak tanımaktadır.	113	3,45	,90	Katılıyorum
	Programda öngörülen beceriler (felsefi sorgulama, sistematik düşünebilme, konulara çok yönlü bakabilme vb.) kazandırılabilir niteliktedir.	113	3,42	,93	Katılıyorum
	Yeni kazanımlara ihtiyaç duyulmaktadır.	113	3,41	1,17	Katılıyorum
İçerik	İçerik, açık ve anlaşılırdır.	113	3,22	1,10	Kararsızım
	İçerik, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmıştır.	113	3,00	1,06	Kararsızım
	İçerik, kazanımlara göre hazırlanmıştır.	113	3,51	,95	Katılıyorum
	İçerik, toplumsal değerlere uygun olarak hazırlanmıştır.	113	3,66	,841	Katılıyorum

İçerik

İçerik, öğrencilerde var olan bilgileri açığa çıkarmaktadır.	113	3,11	1,05	Kararsızım
İçerikte gereksiz bilgiler yer almamaktadır.	113	2,99	1,08	Kararsızım
İçerikte öğrenciler için önemli olan bilgiler yer almaktadır.	113	3,60	,92	Katılıyorum
İçerik, öğrencileri ezbere yöneltmektedir.	113	3,09	1,20	Kararsızım
İçerikte güncel konular yer almaktadır.	113	3,07	1,04	Kararsızım
İçerik, öğretmene rehberlik etmektedir.	113	3,19	1,12	Kararsızım

İçerik, öğretim ilkelerine (yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene, basitten karmaşığa, somuttan soyuta, güncellik vb.) uygun bir şekilde düzenlenmiştir.

İçerik, temel kavramlar etrafında yapılandırılmış olup öğrencilerin kendi öğrenme şemalarını oluşturmalarına olanak sağlamaktadır.

Programdaki etkinlikler, öğrencilerin aktif olarak derse katılmasını sağlamaktadır.

Programdaki etkinlikler, kalıcı olarak öğrenmeyi sağlayacak niteliktedir.

Programdaki etkinlikler, öğrencilerin iş birliği içerisinde çalışmalarını sağlamaktadır.

Programdaki etkinlikler, öğrencilere özgür düşünme becerisi kazandırmaktadır.

Programdaki etkinlikler, öğretmen öğrenci etkileşimini sağlamaktadır.

Programdaki etkinlikler, felsefi temele uygun olarak hazırlanmıştır.

Programdaki etkinlikler, öğrencilerin üst düşünme becerilerini geliştirecek niteliktedir.

Programdaki etkinlikler, sorgulayan ve araştıran bireylerin yetişmesini sağlamaktadır.

Programdaki etkinlikler, öğrencilerin duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilmelerine imkân sağlamaktadır.

Programdaki etkinlikler, öğrencilerin merak duygusunu uyandırmaktadır.

Programdaki etkinlikler, Türk kültürü ve düşünürlerinin yeterince tanınmasını sağlamaktadır.

Öğrenme Öğretme

Öğrenme Öğretme

Ölçme ve Değerlendirme

Programdaki etkinlikler, milli değerler ile evrensel değerler arasında ilişki kuran bireylerin yetişmesini sağlamaktadır.	113	3,19	1,05	Kararsızım
Program, öğrenci merkezli yöntem ve tekniği kullanmaya imkân sağlamaktadır.	113	3,15	1,03	Kararsızım
Programda yer alan araç gereçler, kazanımların gerçekleşmesini sağlamaktadır.	113	3,07	1,03	Kararsızım
Program bilgisayar, internet, Projeksiyon vb. araç-gereçlerden yararlanmaya imkân sağlamaktadır.	113	3,36	1,19	Kararsızım
Programa ayrılan haftalık ders saati yeterlidir.	113	3,23	1,27	Kararsızım
Ölçme değerlendirme çalışmaları, kazanımları ölçebilecek niteliktedir.	113	3,69	3,95	Katılıyorum
Ölçme değerlendirme çalışmalarına yeterli zaman ayrılmaktadır.	113	3,33	1,02	Kararsızım
Ölçme değerlendirme çalışmaları, her ünitenin sonunda yapılmaktadır.	113	3,86	,773	Katılıyorum
Ölçme değerlendirme çalışmaları, öğretmene kılavuzluk yapmaktadır.	113	3,32	,977	Kararsızım
Ölçme değerlendirme çalışmaları, öğrencilerin çok yönlü tanınmasına olanak sağlamaktadır.	113	3,24	1,10	Kararsızım
Ölçme değerlendirme çalışmaları içerisinde sergi, proje, gözlem, görüşme, öz değerlendirme ve akran değerlendirme yapılmaktadır.	113	2,92	1,06	Kararsızım
Alternatif ölçme değerlendirme yöntemleri uygulanmaktadır.	113	3,21	1,11	Kararsızım
Öğrenciler, sınavlarda çoktan seçmeli testleri cevaplayabilmektedir.	113	3,57	,933	Katılıyorum
Öğrenciler, sınavlarda açık uçlu soruları cevaplayamamaktadır.	113	3,05	1,14	Kararsızım
Öğrenciler, sınavlarda kısa cevaplı soruları cevaplayabilmektedir.	113	3,78	,725	Katılıyorum
Öğrenciler, sınavlarda boşluk doldurma sorularını cevaplayabilmektedir.	113	3,58	,913	Katılıyorum
Öğrenciler, sınavlarda doğru/yanlış soruları cevaplayabilmektedir.	113	3,81	,796	Katılıyorum
Toplam	113	3,32	0,62	Kararsızım

3.2. Felsefe Öğretim Programının Alt Boyutlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

10.sınıf felsefe öğretim programının değerlendirilmesine yönelik ölçeğin alt boyutlarına ilişkin öğretmen görüşleri tablo 8’ de verilmiştir.

Tablo 18: Ölçeğin Alt Boyutlarına Bağlı Olarak Felsefe Öğretmenlerinin 10. Sınıf Felsefe Öğretim Programına İlişkin Görüşleri

Alt Boyutlar	N	$\bar{X}$	Ss	Katılma Düzeyi
Kazanımlara yönelik	113	3,47	,58	Katılıyorum
İçeriğe yönelik	113	3,23	,70	Kararsızım
Öğretme öğrenme sürecine yönelik	113	3,22	,78	Kararsızım
Ölçme değerlendirmeye yönelik	113	3,45	,68	Katılıyorum

Tablo 18’e göre 10. sınıf felsefe öğretim programının yeterliliğine ilişkin öğretmen görüşlerine bakıldığı zaman; kazanımlara yönelik olarak “katılıyorum”, içeriğe yönelik olarak “kararsızım”, öğretme ve öğrenme sürecine yönelik olarak “kararsızım” ve ölçme değerlendirmeye yönelik olarak “katılıyorum” şeklinde görüşler belirtildiği görülmüştür.

3.3. Cinsiyet Değişkenine Bağlı Olarak 10. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Cinsiyet değişkenine bağlı olarak öğretmen görüşleri tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19: 10.Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bağımsız t testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Kadın	62	3.22	,63	111	-1,80	,074
Erkek	51	3.43	,60			

Tablo 19'a göre öğretmenlerin cinsiyet değişkeni boyutuna yönelik görüşlerine bakıldığı zaman görüşler arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Başka bir ifade ile erkek ve bayan öğretmenlerin 10.sınıf felsefe öğretim programı hakkında benzer düşünceye sahip oldukları söylenebilir.

3.4. Okul Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Okul değişkenine bağlı olarak 10.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20: Okul Değişkenine Bağlı Olarak Öğretmen Görüşleri Arasında Anlamlı Bir Fark Olup Olmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	,460	3	,15	,38	,76
Grup İçi	43,61	109	,40		
Toplam	44,07	112			

Tablo 20’ye göre okul değişkenine bağlı olarak öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Farklı okullarda görev yapmakta olan öğretmenler 10.sınıf felsefe dersi öğretim programı hakkında benzer düşünmektedirler.

3.5. Yerleşim Yeri Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Yerleşim yeri değişkenine bağlı olarak 10.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21: Yerleşim Yeriine Bağlı Olarak Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bağımsız t testi Sonuçları

Yerleşim Yeri	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
İl	57	3.19	,54	111	-2,106	,037
İlçe	56	3.44	,68			

Tablo 21’e göre il ve ilçelerde çalışmakta olan felsefe öğretmenlerinin felsefe dersi öğretim programı hakkındaki görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($p < 0,05$). Aradaki bu fark ilçelerde çalışmakta olan

öğretmenler lehine çıkmıştır. İlçelerde çalışmakta olan öğretmenlerin felsefe dersi öğretim programına ilişkin görüşlerinin puan ortalaması 3,44 iken illerde çalışmakta olan öğretmenlerin görüşlerinin puan ortalaması 3,19 olarak bulunmuştur.

3.6. Hizmet İçi Eğitim Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Hizmet içi eğitim değişkenine bağlı olarak 10.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22: Felsefe Öğretmen Görüşlerinin Hizmet İçi Eğitim Alıp Almama Durumuna İlişkin Bağımsız t testi Sonuçları

Hizmet içi	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Katıldım	59	3.48	,63	111	2,992	,003
Katılmadım	54	3.14	,56			

Tablo 22 incelendiğinde felsefe öğretmenlerinin hizmet içi eğitimi alıp almama durumuna bağlı olarak 10.sınıf felsefe dersi öğretim programının değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($p < 0,05$). Bu fark, hizmet içi eğitim alan öğretmenler lehine çıkmıştır. Başka bir ifade ile hizmet içi eğitim alan öğretmenler, program hakkında daha olumlu düşünceye sahipken hizmet içi eğitim almayan öğretmenler, programın değerlendirilmesinde kararsız kalmışlardır.

3.7. Yaş Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Yaş değişkenine bağlı olarak 10.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 23’de verilmiştir.

Tablo 23: Yaş Değişkenine Bağlı Olarak Öğretmen Görüşleri Arasında Anlamlı Bir Fark Olup Olmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	,422	2	,211	,532	,589
Grup İçi	43,648	110	,397		
Toplam	44,070	112			

Tablo 23’e göre yaş değişkenine bağlı olarak öğretmenlerin 10.sınıf felsefe dersi öğretim programına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Felsefe öğretmenleri, felsefe öğretim programının değerlendirilmesine ilişkin benzer düşünceye sahiptirler.

3.8. Mezun Olduğu Fakülte Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Mezun olunan fakülte değişkenine bağlı olarak 10.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 24’de verilmiştir.

Tablo 24: Felsefe Öğretmenlerinin Görüşlerinin Mezun Olduğu Fakülte Değişkenine İlişkin Bağımsız t testi Sonuçları

Hizmet içi	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Eğitim	30	2,40	,85	111	-,787	,433
Fen Edebiyat	83	2,54	,84			

Tablo 24’e göre felsefe öğretmenlerinin mezun oldukları fakülte değişkenine bağlı olarak 10.sınıf felsefe dersi öğretim programına ilişkin görüşleri arasında, anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

3.9. Hizmet Süresi Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Hizmet süresi değişkenine bağlı olarak 10.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 25’de verilmiştir.

Tablo 25: Hizmet Süresine Bağlı Olarak Öğretmen Görüşleri Arasında Anlamlı Bir Fark Olup Olmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	Df	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	,154	2	,07	,193	,825
Grup İçi	43,91	110	,39		
Toplam	44,07	112			

Tablo 25’e göre felsefe öğretmenlerinin hizmet süresine bağlı olarak 10.sınıf felsefe dersi öğretim programına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir

farklılık ortaya çıkmamıştır. Felsefe öğretmenleri, felsefe öğretim programına ilişkin benzer düşünceye sahiptirler.

3.10. Eğitim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Eğitim durumu değişkenine bağlı olarak 10.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26: Felsefe Öğretmenlerinin Görüşlerinin Eğitim Durumlarına İlişin Bağımsız t testi Sonuçları

Eğitim	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Durumu						
Lisans	85	2,54	,86	111	,803	,424
Yüksek Lisans	28	2,39	,78			

Tablo 26’ya göre felsefe öğretmenlerinin eğitim durumlarına bağlı olarak 10.sınıf felsefe dersi öğretim programına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

3.11. Okul Türü Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Okul türü değişkenine bağlı olarak 10.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27: Okul Türüne Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutların Öğretmen Görüşlerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analiz Sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p
Kazanım	Grup Arası	,249	3	,083	,236	,871
	Grup İçi	38,193	109	,350		
	Toplam	38,441	112			
İçerik	Grup Arası	,577	3	,192	,386	,763
	Grup İçi	54,308	109	,498		
	Toplam	54,885	112			
Öğretme Öğrenme	Grup Arası	,804	3	,268	,427	,734
	Grup İçi	68,438	109	,628		
	Toplam	69,242	112			
Ölçme	Grup Arası	,701	3	,234	,487	,692
	Grup İçi	52,259	109	,479		
	Toplam	52,960	112			

Tablo 27’ye göre felsefe öğretmenlerinin, ölçekte yer alan programın alt boyutlarına ilişkin görüşleri arasında okul türüne göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

3.12. Yerleşim Yeri Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programının Alt Boyutlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Yerleşim yeri değişkenine bağlı olarak 10.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28: Yerleşim Yerine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerine Yönelik Bağımsız t testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yerleşim Yeri	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Kazanım	İl	57	3,39	,52	111		
	İlçe	56	3,46	,64	111	-,56	,57
İçerik	İl	57	3,14	,57	111	-1,28	,20
	İlçe	56	3,31	,80	111		
Öğretmen Öğrenme	İl	57	3,09	,64	111	-2,98	,00
	İlçe	56	3,43	,85	111		
Ölçme	İl	57	3,35	,71	111	-1,67	,09
	İlçe	56	3,56	,64	111		

Tablo 28’e göre öğretmen görüşleri arasında kazanım, içerik ve ölçme değerlendirme alt boyutlarında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Öğretme ve öğrenme süreci alt boyutunda ise öğretmen görüşleri arasında ($p < 0,05$) anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. İlçede görev yapmakta olan öğretmenlerin felsefe öğretim programının öğrenme ve öğretme alt boyutuna ilişkin görüşlerinin, ilde görev yapmakta olan öğretmenlerden daha olumlu olduğu ortaya çıkmıştır.

3.13. Cinsiyet Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Cinsiyet değişkenine bağlı olarak 10.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29: Cinsiyet Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bağımsız t testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Kazanım	Kadın	62	3,30	,52	111	-2,46	,01
	Erkek	51	3,57	,62	111		
İçerik	Kadın	62	3,17	,73	111	,401	,33
	Erkek	51	3,30	,65	111		
Öğretmen Öğrenme	Kadın	62	3,13	,78	111	-1,30	,19
	Erkek	51	3,32	,77	111		
Ölçme	Kadın	62	3,33	,61	111	-2,17	,03
	Erkek	51	3,61	,74	111		

Tablo 29’a göre cinsiyet değişkeni açısından öğretmen görüşleri arasında içerik, öğretme ve öğrenme alt boyutlarında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Kazanım ve ölçme değerlendirme alt boyutlarında ise öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Kazanım alt boyutunda anlamlı farklılık erkek öğretmenler ($p < 0,05$) lehine ortaya çıkmıştır. Erkek öğretmenlerin (3,57) görüşlerinin puan ortalamaları bayan (3,30) öğretmenlerden yüksek çıkmıştır. Ölçme alt boyutunda ise öğretmenler arasındaki farklılık yine erkek öğretmenler lehine çıkmıştır. Erkek öğretmenlerin görüşlerinin puan ortalaması 3,61 iken bayan öğretmenlerin görüşlerinin puan ortalaması 3,33 olarak bulunmuştur.

3.14. Yaş Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programı

Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Yaş değişkenine bağlı olarak 10.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30: Yaş Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analiz Sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p
Kazanım	Grup Arası	,087	2	,04	,12	,88
	Grup İçi	38,35	110	,34		
	Toplam	38,44	112			
İçerik	Grup Arası	,78	2	,39	,79	,45
	Grup İçi	54,10	110	,49		
	Toplam	54,88	112			
Öğretme Öğrenme	Grup Arası	1,10	2	,55	,89	,41
	Grup İçi	68,13	110	,61		
	Toplam	69,24	112			
Ölçme	Grup Arası	,54	2	,27	,57	,56
	Grup İçi	52,41	110	,47		
	Toplam	52,96	112			

Tablo 30’a göre Ölçekteki alt boyutlara ilişkin felsefe öğretmenlerinin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Başka bir ifade ile yaş değişkeninin, felsefe programına yönelik öğretmenlerin görüşlerinde farklılığa neden olmadığı söylenebilir.

3.15. Eğitim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Okul değişkenine bağlı olarak 10.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31: Eğitim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bağımsız t testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Eğitim Durumu	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Kazanım	Lisans	85	3,43	,52	111	,20	,83
	Y.Lisans	28	3,40	,75	111		
İçerik	Lisans	85	3,28	,71	111	,95	,34
	Y.Lisans	28	3,12	,66	111		
Öğretmen Öğrenme	Lisans	85	3,26	,76	111	1,07	,28
	Y.Lisans	28	3,08	,85	111		
Ölçme	Lisans	85	3,49	,69	111	1,00	,29
	Y.Lisans	28	3,33	,65	111		

Tablo 31’e göre ölçekte bulunan alt boyutlara ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Eğitim değişkeninin öğretmenlerin program hakkındaki görüşlerini etkilemediği ileri sürülebilir.

3.16. Mezun Olduğu Alan Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Okul değişkenine bağlı olarak 10.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32: Mezun Olunan Fakülte Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bağımsız t testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Mezun O.Fakül.	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Kazanım	Eğitim	30	3,51	,74	111	,89	,37
	Fen Ed.	83	3,39	,51	111		
İçerik	Eğitim	30	3,40	,72	111	1,57	,11
	Fen Ed.	83	3,16	,68	111		
Öğretmen Öğrenme	Eğitim	30	3,48	,81	111	2,18	,03
	Fen Ed.	83	3,12	,75	111		
Ölçme	Eğitim	30	3,60	,58	111	1,34	,18
	Fen Ed.	83	3,40	,71	111		

Tablo 32’ye göre, mezun olunan okul türüne göre öğretmen görüşleri arasında; kazanım, içerik ve ölçme alt boyutlarında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamış iken öğretme ve öğrenme alt boyutunda öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($p < 0,05$). Anlamlı farklılık eğitim fakültesi mezunu öğretmenler lehine ortaya çıkmıştır. Eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin görüşlerinin puan ortalamaları 3,48 iken fen-edebiyat mezunu öğretmenlerin görüşlerinin puan ortalamaları 3,12 olarak bulunmuştur.

3.17. Hizmet Süresi Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Hizmet süresi değişkenine bağlı olarak 10.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 33’de verilmiştir.

Tablo 33: Hizmet Süresi Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analiz Sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p
Kazanım	Grup Arası	,151	2	,076	,217	,805
	Grup İçi	38,29	110	,348		
	Toplam	38,44	112			
İçerik	Grup Arası	,00	2	,003	,006	,994
	Grup İçi	54,87	110	,499		
	Toplam	54,88	112			
Öğretme Öğrenme	Grup Arası	,57	2	,286	,458	,634
	Grup İçi	68,67	110	,624		
	Toplam	69,24	112			
Ölçme	Grup Arası	1,14	2	,575	1,220	,299
	Grup İçi	51,81	110	,471		
	Toplam	52,96	112			

Tablo 33’ e göre, hizmet süresine bağlı olarak öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Başka bir ifade ile öğretmen görüşlerinin hizmet süresinden bağımsız olduğu ortaya çıkmıştır.

3.18. Hizmet İçi Eğitim Değişkenine Bağlı Olarak 10.Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Hizmet içi değişkenine bağlı olarak 10.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 34’de verilmiştir.

Tablo 34: Hizmet İçi Eğitime Katılıp Katılmama Durumuna Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Hizmet içi eğitim	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Kazanım	Katıldım	59	64,70	3817,50	1138,50	,009
	Katılmadım	54	48,58	2623,50		
İçerik	Katıldım	59	66,15	3903,00	1053,00	,002
	Katılmadım	54	47,00	2538,00		
Öğretme	Katıldım	59	64,11	3782,50	1173,50	,016
	Katılmadım	54	49,23	2658,50		
Ölçme	Katıldım	59	63,25	3731,50	1224,50	,033
Değerlendirme	Katılmadım	54	50,18	2709,50		

Tablo 34’e göre öğretmenlerin hizmet içi eğitim alıp almama durumuna bağlı olarak ölçeğin tüm alt boyutlarında öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Kazanım alt boyutunda anlamlı farklılık hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerin lehine çıkmıştır ($p < 0,05$). Hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerin görüşlerinin sıra ortalaması 64,70 iken katılmayan öğretmenlerin görüşlerinin sıra ortalaması 48,58 olarak bulunmuştur. İçerik boyutunda ise anlamlı farklılık, hizmet içi eğitime katılan öğretmenler lehine bulunmuştur ($p < 0,05$). Hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerin görüşlerinin sıra ortalaması 66,15 iken katılmayan öğretmenlerin puan ortalaması 47,00 olarak bulunmuştur. Öğrenme, öğretme ve ölçme boyutunda ise anlamlı farklılık yine hizmet içi eğitime katılan öğretmenler lehine ortaya çıkmıştır ($p < 0,05$). Hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerin görüşlerinin sıra ortalamaları her iki alt boyutta

da katılmayan öğretmenlerin görüşlerinin puanlarının sıra ortalamalarından yüksek çıkmıştır.

3.19. 11. Sınıf Felsefe Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

11. sınıf felsefe öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri tablo 35’de verilmiştir.

Tablo 35: 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri

	Maddeler	N	$\bar{X}$	SS	Katılma Düzeyi
Kazanım	Kazanımlar, açık bir şekilde ifade edilmiştir.	113	3,22	1,05	Kararsızım
	Kazanımlar, ünitelere göre dengeli bir şekilde dağıtılmıştır.	113	3,35	,93	Kararsızım
	Kazanımlar, gerçekleştirilebilecek niteliktedir.	113	2,79	1,06	Kararsızım
	Kazanımlar, öğrencilerin seviyesine uygundur.	113	2,93	1,07	Kararsızım
	Kazanımlar, okulun imkânları ile gerçekleştirilebilecek niteliktedir.	113	3,06	1,21	Kararsızım
	Kazanımlar, farklı düşünce yollarını geliştirecek niteliktedir.	113	3,36	1,00	Kararsızım
	Kazanımlar, öğrencilerin yaratıcı bireyler olmasına olanak tanımaktadır.	113	3,34	,94	Kararsızım
	Programda öngörülen beceriler (felsefi sorgulama, sistematik düşünebilme, konulara çok yönlü bakabilme vb.)kazandırılabilir niteliktedir.	113	3,38	,98	Kararsızım
İçerik	Yeni kazanımlara ihtiyaç duyulmaktadır.	113	3,43	1,37	Katılıyorum
	İçerik, açık ve anlaşılırdır.	113	3,17	1,24	Kararsızım
	İçerik, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmıştır.	113	2,92	1,22	Kararsızım
	İçerik, kazanımlara göre hazırlanmıştır.	113	3,38	,95	Kararsızım
	İçerik, toplumsal değerlere uygun olarak hazırlanmıştır.	113	3,07	1,08	Kararsızım
	İçerik, öğrencilerde var olan bilgileri açığa çıkarmaktadır.	113	2,82	1,03	Kararsızım
	İçerikte gereksiz bilgiler yer almamaktadır.	113	3,10	1,24	Kararsızım
	İçerikte öğrenciler için önemli olan bilgiler yer almaktadır.	113	3,31	1,07	Kararsızım
	İçerik, öğrencileri ezbere yöneltmektedir.	113	3,12	1,33	Kararsızım
	İçerikte güncel konular yer almaktadır.	113	2,77	1,12	Kararsızım
	İçerik, öğretmene rehberlik etmektedir.	113	3,19	1,25	Kararsızım

İçerik

Öğrenme Öğretme

İçerik öğretim ilkelerine (yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene, basitten karmaşığa, somuttan soyuta, güncellik vb.) uygun bir şekilde düzenlenmiştir.	113	2,96	1,17	Kararsızım
İçerik, temel kavramlar etrafında yapılandırılmış olup öğrencilerin kendi öğrenme şemalarını oluşturmalarına olanak sağlamaktadır.	113	2,93	1,22	Kararsızım
Programdaki etkinlikler, öğrencilerin aktif olarak derse katılmasını sağlamaktadır.	113	2,69	,99	Kararsızım
Programdaki etkinlikler, kalıcı olarak öğrenmeyi sağlayacak niteliktedir.	113	2,67	1,20	Kararsızım
Programdaki etkinlikler, öğrencilerin iş birliği içerisinde çalışmalarını sağlamaktadır.	113	2,56	,97	Katılmıyorum
Programdaki etkinlikler, öğrencilere özgür düşünme becerisi kazandırmaktadır.	113	2,93	1,04	Kararsızım
Programdaki etkinlikler, öğretmen öğrenci etkileşimini sağlamaktadır.	113	3,19	,98	Kararsızım
Programdaki etkinlikler, felsefi temele uygun olarak hazırlanmıştır.	113	3,15	1,18	Kararsızım
Programdaki etkinlikler, öğrencilerin üst düşünme becerilerini geliştirecek niteliktedir.	113	3,18	1,12	Kararsızım
Programdaki etkinlikler, sorgulayan ve araştıran bireylerin yetişmesini sağlamaktadır.	113	3,08	1,03	Kararsızım
Programdaki etkinlikler, öğrencilerin duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilmelerine imkân sağlamaktadır.	113	3,16	1,10	Kararsızım
Programdaki etkinlikler, öğrencilerin merak duygusunu uyandırmaktadır.	113	2,97	1,01	Kararsızım
Programdaki etkinlikler, Türk kültürü ve düşünürlerinin yeterince tanınmasını sağlamaktadır.	113	2,86	1,15	Kararsızım
Programdaki etkinlikler, milli değerler ile evrensel değerler arasında ilişki kuran bireylerin yetişmesini sağlamaktadır.	113	3,00	1,03	Kararsızım
Program, öğrenci merkezli yöntem ve tekniği kullanmaya imkân sağlamaktadır.	113	3,00	1,12	Kararsızım
Programda yer alan araç gereçler, kazanımların gerçekleşmesini sağlamaktadır.	113	2,84	1,07	Kararsızım
Program bilgisayar, internet, projeksiyon vb. araç-gereçlerden yararlanmaya imkân sağlamaktadır.	113	3,22	1,21	Kararsızım
Programa ayrılan haftalık ders saati yeterlidir.	113	2,89	1,44	Kararsızım

Ölçme Değerlendirme

Ölçme değerlendirme çalışmaları, kazanımları ölçebilecek niteliktedir.	113	2,77	1,20	Kararsızım
Ölçme değerlendirme çalışmalarına yeterli zaman ayrılmaktadır.	113	2,87	1,24	Kararsızım
Ölçme değerlendirme çalışmaları, her ünitenin sonunda yapılmaktadır.	113	3,68	1,00	Katılıyorum
Ölçme değerlendirme çalışmaları, öğretmene kılavuzluk yapmaktadır.	113	3,00	1,17	Kararsızım
Ölçme değerlendirme çalışmaları, öğrencilerin çok yönlü tanınmasına olanak sağlamaktadır.	113	3,00	1,21	Kararsızım
Ölçme değerlendirme çalışmaları içerisinde sergi, proje, gözlem, görüşme, öz değerlendirme ve akran değerlendirme yapılmaktadır.	113	2,54	1,08	Katılmıyorum
Alternatif ölçme değerlendirme yöntemleri uygulanmaktadır.	113	3,14	1,07	Kararsızım
Öğrenciler, sınavlarda çoktan seçmeli testleri cevaplayabilmektedir.	113	3,15	1,13	Kararsızım
Öğrenciler, sınavlarda açık uçlu soruları cevaplayamamaktadır.	113	3,09	1,18	Kararsızım
Öğrenciler, sınavlarda kısa cevaplı soruları cevaplayabilmektedir.	113	3,37	1,04	Kararsızım
Öğrenciler, sınavlarda boşluk doldurma sorularını cevaplayabilmektedir.	113	3,19	1,10	Kararsızım
Öğrenciler, sınavlarda doğru/yanlış soruları cevaplayabilmektedir.	113	3,48	1,02	Katılıyorum
Toplam	113	3,07	0,53	Kararsızım

3.20. 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programının Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Felsefe öğretmenlerinin 11.sınıf felsefe öğretim programının alt boyutlarına ilişkin görüşleri tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 36: 11.Sınıf Felsefe Öğretim Programının Alt Boyutlarına İlişkin Felsefe Öğretmenlerinin Görüşleri

Alt Boyutlar	N	$\bar{X}$	SS	Katılma Düzeyi
Kazanımlara yönelik	113	3,21	,66	Kararsızım
İçeriğe yönelik	113	3,06	,71	Kararsızım
Öğretme öğrenme sürecine yönelik	113	2,96	,75	Kararsızım
Ölçme değerlendirmeye yönelik	113	3,11	,72	Kararsızım

Tablo 36’ya göre öğretmenlerin felsefe öğretim programının değerlendirilmesine ilişkin görüşlerine bakıldığı zaman, ölçeğin tüm alt boyutlarına ilişkin “kararsızım” şeklinde görüş bildirdikleri görülmüştür.

3.21. Cinsiyet Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Cinsiyet değişkenine bağlı olarak 11.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37: 11.Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programına Bağlı Olarak Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bağımsız t testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Kadın	62	3,02	,43	111	-994	,322
Erkek	51	3,12	,62			

Tablo 37’ye göre öğretmenlerin cinsiyet açısından görüşlerine bakıldığı zaman, görüşler arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Başka bir ifade ile erkek ve bayan öğretmenlerin 11.sınıf felsefe öğretim programı hakkında benzer düşünceye sahip oldukları söylenebilir.

3.22. Okul Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Okul değişkenine bağlı olarak 11.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 38’de verilmiştir.

Tablo 38: Okul Değişkenine Bağlı Olarak Öğretmen Görüşleri Arasında Anlamlı Bir Fark Olup Olmadığına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Okul Türü	N	Sıra Ort.	SD	X ²	p
Fen Lisesi	13	74,80	3	9,96	,019
Anadolu Lisesi	43	51,06			
Meslek L	44	60,83			
İmam H.L	13	37,31			

Tablo 38’e öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre okul türünde öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan “Mann Whitney U-Testi” sonucuna göre, imam hatip lisesi (37,31) ile meslek lisesi (60,83) ;fen lisesi(74,80) ile imam hatip lisesi ve fen lisesi ile Anadolu lisesi (51,06) arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Sıra ortalamalarına bakıldığında, imam hatip lisesi ile meslek lisesi arasındaki farkın meslek lisesi lehine, fen lisesi ile imam hatip lisesi arasındaki farkın fen lisesi lehine ve fen lisesi ve Anadolu lisesi arasındaki farkın fen lisesi lehine olduğu görülmüştür.

3.23. Yerleşim Yeri Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Yerleşim yeri değişkenine bağlı olarak 11.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 39’da verilmiştir.

Tablo 39: Yerleşim Yerine Bağlı Olarak Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bağımsız t testi Sonuçları

Yerleşim Yeri	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
İl	57	3,10	,33	111	,58	,56
İlçe	56	3,04	,67			

Tablo 39’a göre yerleşim yerine bağlı olarak öğretmen görüşlerine bakıldığı zaman görüşler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ortaya çıkmıştır. Başka bir ifade ile öğretmenlerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

3.24.Yaş Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Yerleşim yeri değişkenine bağlı olarak 11.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri tablo 40’da verilmiştir.

Tablo 40: Yaş Değişkenine Bağlı Olarak Öğretmen Görüşleri Arasında Anlamlı Bir Fark Olup Olmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	,098	2	,049	,16	,84
Grup İçi	31,72	110	,288		
Toplam	31,81	112			

Tablo 40’a göre yaş değişkenine bağlı olarak öğretmenlerin 11.sınıf felsefe dersi öğretim programına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık

ortaya çıkmamıştır. Felsefe öğretmenleri, felsefe öğretim programının değerlendirilmesine ilişkin benzer düşünceye sahiptirler.

3.25. Eğitim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Eğitim durumu değişkenine bağlı olarak 11.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri Tablo 41’de verilmiştir.

Tablo 41: Felsefe Öğretmenlerinin Görüşlerinin Eğitim Durumlarına İlişkin Bağımsız t testi Sonuçları

Eğitim Durumu	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Lisans	85	3,04	,51	111	-1,163	,247
Yüksek Lisans	28	3,17	,57			

Tablo 41’e göre felsefe öğretmenlerinin eğitim durumlarına bağlı olarak 10.sınıf felsefe dersi öğretim programına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

3.26. Mezun Olduğu Fakülte Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Mezun olduğu değişkenine bağlı olarak 11.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri Tablo 42’de verilmiştir.

Tablo 42: Felsefe Öğretmenlerinin Görüşlerinin Mezun Olduğu Fakülte Değişkenine İlişkin Bağımsız t testi Sonuçları

Hizmet içi	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Eğitim	30	2,40	,85	111	-,787	,433
Fen Edebiyat	83	2,54	,84			

Tablo 42’ye göre felsefe öğretmenlerinin mezun oldukları fakülte değişkenine bağlı olarak 11.sınıf felsefe dersi öğretim programına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

3.27. Hizmet Süresi Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Hizmet süresi değişkenine bağlı olarak 11.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri Tablo 43’te verilmiştir.

Tablo 43: Hizmet Süresine Bağlı Olarak Öğretmen Görüşleri Arasında Anlamlı Bir Fark Olup Olmadığına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	Df	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	,259	2	,129	,45	,63
Grup İçi	31,55	110	,287		
Toplam	31,81	112			

Tablo 43’ya göre felsefe öğretmenlerinin hizmet süresine bağlı olarak 11.sınıf felsefe dersi öğretim programına ilişkin görüşleri arasında

anlamalı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Felsefe öğretmenleri, felsefe öğretim programına ilişkin benzer düşünceye sahiptirler.

3.28. Hizmet İçi Eğitim Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Hizmet içi değişkenine bağlı olarak 11.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri Tablo 44'te verilmiştir.

Tablo 44: Felsefe Öğretmenlerinin Görüşlerinin Hizmet İçi Eğitim Alıp Almama Durumuna İlişkin Bağımsız t testi Sonuçları

Hizmet içi	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Katıldım	59	3.48	3,13	111	1,188	,237
Katılmadım	54	3.14	3,01			

Tablo 44'e göre hizmet içi eğitim alıp almama durumuna göre öğretmen görüşlerine bakıldığı zaman öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

3.29. Okul Türü Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Okul türü değişkenine bağlı olarak 11.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 45: Okul Türüne Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Okul Türü	N	Ortalama Sıra	SD	X ²	P
Kazanım	Fen Lisesi	10	67,10	3	7,686	,053
	Anadolu Lisesi	43	60,21			
	Meslek Lisesi	43	52,78			
	İmam Hatip Lisesi	13	35,81			
İçerik	Fen Lisesi	10	68,80	3	13,066	,004
	Anadolu Lisesi	43	52,78			
	Meslek Lisesi	43	61,90			
	İmam Hatip Lisesi	13	28,92			
Öğretme	Fen Lisesi	10	67,65	3	5,613	,13
	Anadolu Lisesi	43	50,03			
	Meslek Lisesi	43	60,44			
	İmam Hatip Lisesi	13	43,69			
Ölçme	Fen Lisesi	10	58,00	3	,967	,80
	Anadolu Lisesi	43	51,72			
	Meslek Lisesi	43	57,99			
	İmam Hatip Lisesi	13	53,65			

Tablo 45'e göre öğretmen görüşleri arasında içerik alt boyutunda anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Mann Whitney U-Testi'ne göre anlamlı farklılığın, fen lisesi öğretmenleri ile imam hatip lisesi öğretmenleri arasında olduğu görülmüştür.

Tablo 46: Mann Whitney U-Testi

Okul	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Fen Lisesi	13	17,92	233,00	27,00	,003
İmam Hatip Lisesi	13	9,08	118,00		

Tablo 46'ya göre fen lisesi öğretmenleri ile imam hatip lisesi öğretmenlerinin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Sıra ortalamalarına bakıldığında zaman anlamlı farklılığın fen lisesi öğretmenlerinin lehine olduğu ortaya çıkmıştır.

3.30. Yerleşim Yeri Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe

Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Yerleşim yeri değişkenine bağlı olarak 11.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri Tablo 47'de verilmiştir.

Tablo 47: Yerleşim Yerine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bağımsız t testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yerleşim Yeri	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Kazanım	İl	57	3,39	3,06	111	-2,51	,01
	İlçe	55	3,46	3,37	111		
İçerik	İl	57	3,14	3,03	111		
	İlçe	55	3,31	3,14	111	-,83	,40
Öğretme Öğrenme	İl	57	3,09	3,07	111		
	İlçe	55	3,43	2,89	111	1,27	,20
Ölçme	İl	57	3,35	3,24	111		
	İlçe	55	3,56	3,01	111	1,77	,08

Tablo 47'ye göre yerleşim yerine bağlı olarak öğretmen görüşleri arasında, kazanım alt boyutunda anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Anlamlı farklılığın ilçede çalışmakta olan öğretmenler lehine olduğu görülmüştür.

3.31. Cinsiyet Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Cinsiyet değişkenine bağlı olarak 11.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri Tablo 48'de verilmiştir.

Tablo 48: Cinsiyet Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bağımsız t testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Kazanım	Kadın	62	3,20	,63	111		
	Erkek	51	3,23	,71	111	-,230	,81
İçerik	Kadın	62	3,07	,67	111		
	Erkek	51	3,05	,77	111	,144	,88
Öğretmen Öğrenme	Kadın	62	2,89	,72	111		
	Erkek	51	3,06	,78	111	-1,14	,25
Ölçme	Kadın	62	3,02	,75	111		
	Erkek	51	3,21	,68	111	-1,38	,17

Tablo 48'e göre cinsiyet değişkeni açısından öğretmen görüşleri arasında içerik, öğretme ve öğrenme, ölçme ve kazanımlar alt boyutlarında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

3.32. Yaş Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim

Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Yaş değişkenine bağlı olarak 11.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri Tablo 49’da verilmiştir.

Tablo 49: Yaş Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analiz Sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p
Kazanım	Grup Arası	,51	2	,257	,57	,56
	Grup İçi	49,57	110	,451		
	Toplam	50,08	112			
İçerik	Grup Arası	,42	2	,214	,40	,66
	Grup İçi	57,51	110	,523		
	Toplam	57,94	112			
Öğretme Öğrenme	Grup Arası	,31	2	,156	,27	,76
	Grup İçi	63,42	110	,577		
	Toplam	63,73	112			
Ölçme	Grup Arası	,54	2	,962	1,85	,16
	Grup İçi	52,41	110	,520		
	Toplam	52,96	112			

Tablo 49’a göre ölçekteki alt boyutlara ilişkin felsefe öğretmenlerinin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Başka bir ifade ile yaş değişkeninin, öğretmenlerin görüşlerinde farklılığa neden olmadığı söylenebilir.

3.33. Eğitim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Eğitim durumu değişkenine bağlı olarak 11.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri Tablo 50’de verilmiştir.

Tablo 50: Eğitim Durumu Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bağımsız t testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Eğitim Durumu	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Kazanım	Lisans	86	3,16	,67	111	-1,65	,10
	Y.Lisans	27	3,40	,62	111		
İçerik	Lisans	86	3,04	,75	111	-,65	,51
	Y.Lisans	27	3,11	,58	111		
Öğretmen Öğrenme	Lisans	86	2,94	,73	111	-,52	,60
	Y.Lisans	27	3,03	,82	111		
Ölçme	Lisans	86	3,06	,75	111	-1,10	,27
	Y.Lisans	27	3,24	,61	111		

Tablo 50 ’ye göre ölçekte bulunan alt boyutlara ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmamıştır. Eğitim değişkeninin, öğretmenlerin program hakkındaki görüşlerini etkilemediği ileri sürülebilir.

3.34. Mezun Olduğu Fakülte Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Mezun olduğu fakülte değişkenine bağlı olarak 11.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri Tablo 51’de verilmiştir.

Tablo 51: Mezun Olunan Fakülte Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Mann Whitney U Testi

	Mezun Olduğu Alan	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Kazanım	Eğitim Fakültesi	30	62,28	1868,50	1086,50	,301
	Fen Edebiyat Fakültesi	83	55,09	4572,50		
İçerik	Eğitim Fakültesi	30	64,33	1930,00	1025,00	,301
	Fen Edebiyat Fakültesi	83	54,35	4511,00		
Öğretme	Eğitim Fakültesi	30	59,80	1794,00	1161,00	,585
	Fen Edebiyat Fakültesi	83	55,99	4647,00		
Ölçme Değerlendirme	Eğitim Fakültesi	30	68,03	2041,00	914,00	,031
	Fen Edebiyat Fakültesi	83	53,01	4400,00		

Tablo 51’e göre mezun olunan okul türüne göre öğretmen görüşleri arasında; kazanım, içerik ve öğretme alt boyutlarında bir farklılık ortaya çıkmamış iken ölçme değerlendirme alt boyutunda öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir

farklılık ortaya çıkmıştır ($p < 0,05$). Anlamlı farklılık eğitim fakültesi mezunu öğretmenler lehine ortaya çıkmıştır. Eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin görüşlerinin sıra ortalaması 68,03 iken fen-edebiyat mezunu öğretmenlerin görüşlerinin sıra ortalaması 53,01 olarak bulunmuştur.

3.35. Hizmet Süresi Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Hizmet süresi değişkenine bağlı olarak 11.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri Tablo 52’de verilmiştir.

Tablo 52: Hizmet Süresi Değişkenine Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Kruskal Wallis H Testi

	Mezun Olduğu Alan	N	Ortalama Sıra	SD	X ²	P
Kazanım	1-10	49	56,42			
	11-20	36	53,35	2	1,323	,51
	21-30	28	62,71			
İçerik	1-10	49	61,70			
	11-20	36	52,93	2	1,807	,40
	21-30	28	54,00			
Öğretme	1-10	49	61,31			
	11-20	36	51,42	2	1,899	,38
	21-30	28	56,64			
Ölçme Değerlendirme	1-10	49	57,96			
	11-20	36	55,28	2	1,50	,92
	21-30	28	57,54			

Tablo 52’ye göre, hizmet süresine bağlı olarak öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Başka bir ifade ile öğretmen görüşlerinin hizmet süresinden bağımsız olduğu ortaya çıkmıştır.

3.36. Hizmet İçi Eğitim Değişkenine Bağlı Olarak 11. Sınıf Felsefe Öğretim Programı Alt Boyutlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Hizmet içi eğitim değişkenine bağlı olarak 11.sınıf öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri Tablo 53'te verilmiştir.

Tablo 53: Hizmet İçi Eğitimine Katılıp Katılmama Durumuna Bağlı Olarak Ölçekte Bulunan Alt Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Hizmet içi eğitim	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Kazanım	Katıldım	59	61,52	3629,50		
	Katılmadım	54	52,06	2811,50	1326,500	,124
İçerik	Katıldım	59	61,25	3614,00		
	Katılmadım	54	52,35	2827,00	1342,000	,148
Öğretme	Katıldım	59	57,36	3384,50		
	Katılmadım	54	56,60	3056,50	1571,500	,902
Ölçme	Katıldım	59	56,97	3361,00		
Değerlendirme	Katılmadım	54	57,04	3080,00	1591,000	,991

Tablo 53'e göre, hizmet içi eğitime katılıp katılmama durumuna bağlı olarak öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

2018 eğitim öğretim yılında uygulanmaya başlanılan 10 ve 11. sınıf felsefe öğretim programı Rize, Trabzon ve Artvin illerinde görev yapan felsefe öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bu kapsamda yapılan çalışmada felsefe öğretim programı, kazanım, içerik, öğrenme öğretme ve ölçme değerlendirme boyutlarında analiz edilmiştir. Bu bölümde araştırmada ortaya çıkan sonuçlar literatür de yapılmış benzer araştırma sonuçları ile tartışılmıştır.

Araştırmada, öğretmenlerin kazanım boyutuna ilişkin genel olarak kararsız oldukları ortaya çıkmıştır. Programın bu yıl ilk kez uygulanıyor olması ve öğretmenlerin program ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmamaları, kararsızlıklarının nedeni olarak gösterilebilir. Özellikle bilimsel gelişme ve değişmelerin hızlı yaşandığı günümüzde, eğitim bilimlerine ait birçok kavramında içeriğinin değiştiği bilinmektedir. Öğretmenlerin yeni gelişme ve değişmelerden habersiz kalmaları, kararsız olmalarında önemli bir etken olarak gösterilebilir. Konu ile ilgili başka bir araştırma, Duruhan, (2013) tarafından yapılmıştır. Yaptıkları araştırmalarda, 11.sınıf felsefe öğretim programını incelemişler ve bu doğrultuda öğretmenlerin öğretim programının kazanım alt boyutuna ilişkin genel olarak “katılıyorum” şeklinde düşündüklerini ortaya çıkarmışlardır. Yapılan bu araştırma sonuçları ile Duruhan,ın, (2013) yapmış olduğu araştırma sonucu tamamen uyuşmamaktadır. Duruhan’ın, yapmış olduğu araştırmanın 2013 yılına ait olması bu durumun nedeni arasında gösterilebilir. Eğitim bilimleri alanında yaşanan değişmeler, süreç içerisinde eğitim programlarına yansımaktadır. Eğitim programlarına yansıyan değişimler ve araştırmaların yapıldığı yıllardaki öğretmenlerin demografik değişkenleri, yapılan çalışmaların sonuçları arasında farklılık çıkmasına neden olabilir. Araştırmamızda, öğretim programının alt boyutlarından “içerik” boyutuna ilişkin, öğretmenlerin görüşlerinde “kararsız” oldukları ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin “kazanım” boyutuna ilişkin, kararsızlıkları, felsefe eğitim programının içerik boyutunda ne olması gerektiği ile ilgili, net bir düşünceye sahip olmadıklarını göstermektedir. Bu durumun birçok nedeni göz önünde bulundurulabilir. Özellikle günümüzde bilgiye bakış

açısının değişmesi, bu durumu etkileyebilir. Kıdemi yüksek öğretmenlerin bilgiye bakış açıları ile yeni mezun öğretmenlerin bilgiye bakış açıları değişmektedir. Günümüzde, bilginin ezberlenmesinden ziyade bilgiye ulaşma becerisinin ön plana çıktığını görmekteyiz. Öğretmenlerin içerik boyutunda, “bilgiyi” mi yoksa “bilgiye ulaşma becerisini” mi ön plana çıkaracakları hakkında bir kararsızlık içinde bulundukları ileri sürülebilir. Yine öğretmenlerin bu kararsızlığı, yeni hazırlanan felsefe eğitim programı ile ilgili, öğretmenlerin gerekli bilgi ve beceriye sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır, diyebiliriz. Konu ile ilgili başka bir araştırma, Beydoğan, Cihan ve Taşdemir, (2006) tarafından yapılmıştır. Araştırmada öğretmenlerin, felsefe eğitim programının alt boyutlarından “içerik” boyutuna ilişkin öğretmen görüşlerinin yeterli olduğu şeklinde değerlendirme yaptıklarını ortaya koymuşlardır. Beydoğan, Cihan ve Taşdemir, (2006) yaptıkları araştırmada, öğretmenlerin programın içerik boyutuna ilişkin görüşlerini daha olumlu bulduklarını belirtmişlerdir. Bu durumun sebebini araştırma yapılan gruptaki öğretmen profillerinin farklılığı ve 2006 yılında uygulanan felsefe eğitim programı ile ilgili öğretmenlerin, hizmet içi eğitim almaları şeklinde ifade etmişlerdir. Yaptığımız araştırmada: “İçerikte gereksiz bilgiler yer almamaktadır.” maddesine, öğretmenlerin 2,99 oranında düşük düzeyde “katılıyorum” ; “İçerik toplumsal değerlere uygun olarak hazırlanmıştır.” maddesine ise 3,66 oranıyla yüksek düzeyde “katılıyorum” görüşünü belirttikleri görülmüştür. “İçerikte gereksiz bilgiler yer almaktadır.” maddesine öğretmenlerin düşük düzeyde katılmaları, öğretmenlerin program hakkında yeterince bilgi sahibi olmamasından ya da programın yeterince öğretmen görüşü alınmadan hazırlanmış olmasından kaynaklanabilir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğretim programının öğrenme öğretme boyutuna ilişkin öğretmenlerin kararsız oldukları ortaya çıkmıştır. Bu durum öğretmenlerin programda yer verilen öğretim öğrenme yaklaşımları, öğrencilerin üst düzey becerilerini geliştirecek etkinliklerin tasarlanması ve uygulanması ve dijital teknolojilerinin öğrenme öğretme sürecini etkin katılımı konusunda yeterli bilgi ve beceri sahibi olmamalarında kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Felsefe öğretmenlerinin öğretim ve öğrenme yaklaşımları konusunda sınırlı bilgiye sahip olduklarını ifade eden Ünsal, (2017) felsefe

öğretim programında ön görülen ve öğrencilerin üst düzey zihinsel becerilerini geliştirmesine yardımcı olan yaklaşımlar konusunda öğretmenlerin yetersiz olduklarını ifade etmiştir. Bu araştırma sonucu yapılan bu araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Yine bu araştırmayı destekleyen başka bir araştırma Türel, (2012) öğretmenlerin dijital teknoloji derslere entegre etmede gerekli başarıyı gösteremediklerini ifade etmiştir.

Görüşmeye katılan öğretmenler, öğretim programının ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin "kararsızım" cevabı vermişlerdir. "öğretim programlarının ve buna bağlı olarak ölçme ve değerlendirme sürecinin "herkese uygun", "herkes için geçerli ve standart olması" insanın doğasına terstir. Bu sebeple ölçme ve değerlendirme sürecinde azami çeşitlilik ve esneklik anlayışıyla hareket edilmesi şarttır" (MEB, 2018). Felsefe öğretim programının ölçme değerlendirme yaklaşımı olarak tek bir yaklaşım üzerine odaklanmaması ve ölçme değerlendirmede kişiye özgü yaklaşımların üzerine vurgu yaptığı görülmektedir. Öğretmenlerin ölçme değerlendirme boyutunda kararsız olmaları ölçme değerlendirme yaklaşımları konusunda yeterli derecede bilgi sahibi olmaları ve yeni ölçme ve değerlendirme yaklaşımları konusunda hizmet içi eğitim almamalarından kaynaklanmış olabilir. Bu araştırma sonuçlarını destekleyen başka bir araştırma Bayrak ve Duruhan, (2013) tarafından yapılmıştır. Yapılan bu araştırmada 11.sınıf felsefe öğretim programını incelemişler ve bu doğrultuda öğretmenlerin ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin genel olarak katılmıyorum cevabı verdikleri sonucuna varmışlardır. Yapılan araştırma sonuçlarının örtüşmesi manidardır. Özellikle 2013 yılından bu tarafa gecen süre içerisinde ölçme değerlendirme yaklaşımları konusunda öğretmenlerin hala bilgilerinin eksik olduğu ileri sürülebilir. Buna neden olarak lisans öğretimi boyunca öğretmenlerin ölçme değerlendirme konusunda yeterli eğitim almamaları, göreve başladıktan sonra konu ile ilgili olarak nitelikli uygulamaya dayalı hizmet içi eğitim almamaları ve öğretmenlerin bu alanda kendilerini yetiştirmemelerinden kaynaklanmış olabilir.

Yapılan çalışmaya göre cinsiyet ve görev yeri değişkeni açısından öğretmen görüşleri arasında içerik, öğretme ve öğrenme, ölçme ve kazanımlar alt boyutlarında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Şakar, (2014) yaptığı

çalışmada cinsiyet ve görev yeri değişkeni bakımından benzer sonuçlara ulaşmıştır. Ancak Erten, (2018) yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin cinsiyet değişkenine bağlı olarak öğretim programının ölçme değerlendirme boyutuna ilişkin farklılığa rastlamıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre okul türünde öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmada felsefe dersine en düşük sıra ortalaması 37.31 ile İmam Hatip Lisesi lehine bulunmuştur. Bu farklılık Anadolu lisesinde çalışmakta olan öğretmenler ile meslek lisesinde çalışmakta olan öğretmenler arasında, Anadolu lisesinde çalışan öğretmenler lehine çıkmıştır. Bu farklılığın nedeni olarak Anadolu lisesinde çalışmakta olan öğretmenlerin alan hâkimiyetleri, literatürü takip etmeleri ve yeni gelişmelerden haberdar olmaları programı daha olumlu bulmalarına neden olmuş olabilir. Başka bir neden olarak Anadolu lisesine gelen öğrencilerin akademik olarak diğer liselerden daha üst seviyede olmaları, öğretmenlerin kendilerini daha iyi yetiştirmelerini ve programa daha iyi hâkim olmalarına neden olmuş olabilir. Aslan, (2018) yaptığı çalışmada öğrencilerin ve velilerin felsefe dersine karşı tutumlarında fen liselerinde okuyan öğrencilerin Anadolu lisesinde okuyan öğrencilere, Anadolu liselerinde okuyan öğrencilerin de meslek liselerinde okuyan öğrencilere nazaran felsefe dersine katılımlarını daha yüksek bulmuştur. Bunun nedeni olarak da Meslek liselerinde okuyan öğrencilerin felsefe eğitiminin psikolojilerini bozacağı, felsefe yapmanın zorluğu ve ders saati sayısının yetersiz olması gibi nedenleri belirtmişlerdir. Bu çalışmada imam hatip lisesindeki öğrenciler felsefe dersine karşı kararsız bir tutum sergilemişlerdir.

Yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğretmenlerin felsefe eğitimi ile ilgili hizmet içi seminerlere katılma, katılmama durumlarına bakıldığında arada anlamlı bir farklılığın çıkmadığı görülmektedir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin neredeyse yarısı felsefe eğitimi ile ilgili bir hizmet içi eğitime katılmadıklarını belirtmişlerdir. Aslan, (2018) yaptığı çalışmada öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun felsefe eğitimi ile ilgili hizmet içi seminere katılmadıklarını bulmuştur. Bunun nedeni Milli Eğitim Bakanlığının

öğretmenlerin alanlarında kendilerini geliştirmeleri, gelişen yeniliklerden öğretmenlerin faydalanmalarını sağlayacak yeterli sayıda hizmet içi eğitim faaliyeti açmadığı, açılan hizmet içi eğitim kurslarının da uygulamaya dayalı olarak yapılmadığı ileri sürülebilir.

Araştırma sonucunda göre mezun olunan okul türüne göre öğretmen görüşleri arasında; kazanım, içerik ve öğretme alt boyutlarında bir farklılık ortaya çıkmamış iken ölçme değerlendirme alt boyutunda öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır ($p<0,05$). Anlamlı farklılık Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler lehine ortaya çıkmıştır. Eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin görüşlerinin sıra ortalaması 68,03 iken Fen edebiyat mezunu öğretmenlerin görüşlerinin sıra ortalaması 53,01 olarak bulunmuştur. Yapılan çalışmada ölçme değerlendirme boyutunda anlamlı bir farkın ortaya çıkması öğretmenlerin ölçme değerlendirme konusunda yeterli donanıma sahip olmamalarından, çalışılan okul türüne göre soru sorma düzeylerinin farklı olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin bir kısmının felsefe eğitimi ölçme değerlendirme alanı ile ilgili yeterli hizmet içi seminerlere katılmamış olmaları da nedenler arasında gösterilebilir. Bu sonucu destekleyen başka bir araştırma Aslan, (2018) tarafından yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada öğretmenlerin mezun olunan okul türüne göre öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmadığı sonucuna varmıştır.

Yapılan araştırmada 10 ve 11. sınıf anket içeriklerine bakıldığında 10.sınıf kazanım içeriğinde “katılıyorum” yanıtı çıkmışken 11. Sınıf içeriklerinin hepsinde katılan öğretmenler tarafından “kararsızım” yanıtının verildiği görülmektedir. Bu sonuca göre çalışmamıza katılan öğretmenler 10. sınıf kazanımlarını daha uygulanabilir bulmuşken 11. sınıf kazanımları konusunda kararsız kalmışlardır. Bu da öğretmenlerin 10.sınıf felsefe öğretimi programının kazanımlarının daha uygulanabilir buldukları sonucunu verebilir.

Bu araştırmada 10 ve 11.sınıf felsefe ğretim programının ğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Rize, Artvin ve Trabzon illerinde görev yapan 130 felsefe ğretmeni ile çalışma yapılmıştır.

Yaptığımız bu araştırmaya ilişkin sonuçlar aşağıda verilmiştir.

10 ve 11. Sınıf Programına İlişkin Araştırmanın ğretmen Görüşlerine Göre Sonuçları:

1. Araştırma sonuçlarına göre çalışmaya katılan öğretmenler 10.sınıf programına ilişkin; kazanım, lme değerlendirme boyutlarına ilişkin katılıyorum sonucu çıkmış iken, içerik ve öğrenme öğretme sonucuna ilişkin kararsızım sonucu çıkmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre çalışmaya katılan öğretmenler 11. sınıf programına ilişkin ise; kazanım, içerik, öğrenme öğretme ve lme değerlendirme boyutlarına ilişkin karasız kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

2. 10 sınıf programına ilişkin, okul değişkeni alt boyutunda, ğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Okul değişkeni boyutu öğretmenlerin program hakkındaki görüşlerini etkilememiştir.

Okul değişkeni boyutuna ilişkin 11. sınıf programına yönelik ise ğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle okul değişkeni öğretmenlerin görüşlerini etkilemiştir. Meslek lisesi imam hatip lisesi arasındaki fark meslek lisesi lehine, fen lisesi ile meslek lisesi arasındaki fark fen lisesi lehine, fen lisesi ile Anadolu lisesi arasındaki fark yine fen lisesi lehine ortaya çıkmıştır.

3. 10. sınıf programına yönelik yerleşim yeri boyutuna ilişkin ğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Yerleşim yeri değişkeni farklılığı ilçede çalışan öğretmenler lehine çıkmıştır. Bu durum ilçede çalışan öğretmenlerin programa ilişkin daha olumlu yaklaştıkları sonucunu vermektedir.

11. sınıf programına yönelik ise yerleşim yeri boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Yerleşim yeri öğretmenlerin görüşlerini etkilemiştir.

4. 10. sınıf programına yönelik yapılan çalışmada cinsiyet boyutuna ilişkin çalışmaya katılan öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Cinsiyet değişkeni öğretmenlerin program hakkındaki görüşlerini etkilememiştir.

11. sınıf programına yönelik yapılan çalışmada cinsiyet boyutuna ilişkin çalışmaya katılan öğretmenler arasında 10. sınıf programında olduğu gibi anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Cinsiyet değişkeni öğretmenlerin program hakkındaki görüşlerini etkilememiştir.

5. Felsefe öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi çalışmasında 10. sınıf programına yönelik yaş değişkeni boyutunda öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Yaş değişkeni öğretmenlerin felsefe öğretim programı hakkındaki görüşlerini etkilememiştir.

Felsefe öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi çalışmasında 11. sınıf programına yönelik yaş değişkeni boyutunda öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Yaş değişkeni öğretmenlerin felsefe öğretim programı hakkındaki görüşlerini etkilememiştir.

6. 10. sınıf programına yönelik öğretmenlerin eğitim boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Eğitim boyutu öğretmenlerin programa ilişkin görüşlerini etkilememiştir.

11. sınıf programına yönelik de öğretmenlerin eğitim boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Eğitim boyutu öğretmenlerin programa ilişkin görüşlerini etkilememiştir.

7. 10. sınıf programına yönelik çalışmada hizmet süresi boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Hizmet süresi boyutu öğretmenlerin programa ilişkin görüşlerinde herhangi bir etkiye neden olmamıştır.
11. sınıf programına yönelik çalışmada da hizmet süresi boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Hizmet süresi boyutu öğretmenlerin programa ilişkin görüşlerinde herhangi bir etkiye neden olmamıştır.
8. 10. sınıf programına yönelik öğretmenlerin hizmet içi eğitim semineri alıp almadıklarına ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Bu anlamlı farklılık hizmet içi eğitim alan öğretmenler lehine çıkmıştır. Günümüzde bilgiyi güncellemek ve yenilikleri takip etmek büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda verilen hizmet içi eğitim çalışmaları ile öğretmenler eğitim ve alanlarıyla ilgili yeni bilgiler elde etmekte ve kendilerini geliştirmektedirler. Hizmet içi eğitim almış olan öğretmenlerin programla ilgili bilgi düzeyinin yüksek olması bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olmuş olabilir.
11. sınıf programına yönelik çalışmada ise öğretmenlerin hizmet içi eğitim semineri alıp almadıklarına ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Hizmet içi eğitim alıp almama durumu öğretmenlerin programa ilişkin görüşlerini etkilememiştir.
9. Çalışmada mezun olduğu fakülte boyutuna ilişkin 10. sınıf programına yönelik öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Mezun olduğu fakülte boyutu öğretmenlerin programa ilişkin görüşlerinde herhangi bir etkiye neden olmamıştır.
- Öğretmenlerin eğitim boyutuna ilişkin 11. sınıf programına yönelik öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Eğitim boyutu öğretmenlerin programa ilişkin görüşlerini etkilememiştir.

10. 10. sınıf programına yönelik okul türüne bağlı olarak ölçekte bulunan alt boyutlara ilişkin içerik alt boyutunda öğretmenler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu ortaya çıkmamıştır. Okul türü boyutu öğretmenlerin programa ilişkin görüşlerinde herhangi bir etkiye neden olmamıştır.

11. sınıf programına yönelik okul türüne bağlı olarak ölçekte bulunan alt boyutlara ilişkin ise içerik alt boyutunda öğretmenler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu ortaya çıkmıştır. Bu anlamlı farklılık diğer okul türlerine göre fen lisesi lehine çıkmıştır.

11. Yerleşim yeri değişkenine bağlı olarak 10. sınıf programına yönelik öğretmen görüşleri arasında, kazanım ve öğrenme öğretmen alt boyutlarında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Anlamlı farklılığın ilçede çalışan öğretmenler lehine çıktığı görülmektedir. Öğretmen görüşleri arasında içerik, ölçme değerlendirme alanlarında anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır.

Yerleşim yeri değişkenine bağlı olarak 11.sınıf programına yönelik öğretmen görüşleri arasında ise kazanım alt boyutunda anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Anlamlı farklılığın ilçede çalışan öğretmenler lehine çıktığı görülmektedir.

12. Yapılan çalışmada cinsiyet değişkeni açısından 10. sınıf programına yönelik öğretmen görüşleri arasında kazanım, içerik, öğrenme öğretme ve ölçme değerlendirme alt boyutlarında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

Yapılan çalışmada cinsiyet değişkeni açısından 11. sınıf programına yönelik öğretmen görüşleri arasında ise kazanım, içerik, öğrenme öğretme ve ölçme değerlendirme alt boyutlarında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Çıkan bu anlamlı farklılık içerik alt boyutunda kadınlarla erkekler arasında kadınlar lehine, kazanım, öğrenme öğretme ve ölçme değerlendirme boyutlarında erkekler ile kadınlar arasındaki anlamlı fark erkekler lehine çıkmıştır.

13. Ölçekteki yaş değişkeni programın alt boyutlarına ilişkin 10. sınıf programına yönelik öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Yaş değişkeni boyutu öğretmenlerin programın alt boyutlarına ilişkin görüş farklılığına neden olmamıştır.

Ölçekteki yaş değişkeni alt boyutlarına ilişkin 11. sınıf programına yönelik öğretmen görüşleri arasında da 10. sınıf öğretmen görüşlerinde olduğu gibi anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Yaş değişkeni boyutu öğretmenlerin programın alt boyutlarına ilişkin görüş farklılığına neden olmamıştır.

14. Öğretmenlerin eğitim durumu değişkeni programın alt boyutlara ilişkin 10. sınıf programına yönelik öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Eğitim durumu değişkeni öğretmenlerin programın alt boyutlarına ilişkin farklılığa neden olmamıştır.

Öğretmenlerin eğitim durumu değişkeni programın alt boyutlara ilişkin 11. sınıf programına yönelik öğretmen görüşleri arasında 10. sınıf öğretmen görüşlerinde olduğu gibi anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Eğitim durumu değişkeni öğretmenlerin programın alt boyutlarına ilişkin farklılığa neden olmamıştır.

15. 10. sınıf programına yönelik yapılan çalışmada mezun olunan fakülte değişkenine bağlı olarak ölçekte bulunan alt boyutlara ilişkin öğretmen görüşleri arasında; kazanım, içerik ve ölçme değerlendirme alt boyutlarında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamış iken öğrenme öğretme alt boyutunda anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Anlamlı farklılık eğitim fakültesi mezunu öğretmenler lehine çıkmıştır. Bu durum eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin programın öğrenme öğretme alt boyutuna ilişkin görüşlerinin olumlu olduğunu göstermektedir.

11. sınıf programına yönelik yapılan çalışmada mezun olunan fakülte değişkenine bağlı olarak ölçekte bulunan alt boyutlara ilişkin öğretmen görüşleri arasında; kazanım, içerik, öğrenme öğretme alt boyutlarında bir farklılık ortaya çıkmamış iken ölçme değerlendirme alt boyutunda anlamlı

bir farklılık ortaya çıkmıştır. Anlamli farklılık eğitim fakóltesi mezunu öğretmenleri lehine çıkmıştır. Bu durum eğitim fakóltesi mezunu öğretmenlerin programın ölçme değerlendirme alt boyutuna ilişkin olumlu baktıkları sonucunu vermektedir.

16. 10. sınıf programına yönelik öğretmenlerin hizmet süresine bağlı olarak ölçekteki alt boyutlara ilişkin anlamli bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Bu durum öğretmenlerin hizmet sürelerinin programın alt boyutlarına ilişkin görüşlerini etkilemediği sonucunu vermektedir.

11. sınıf programına yönelik öğretmenlerin hizmet süresine bağlı olarak ölçekteki alt boyutlara ilişkin anlamli bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Bu durum öğretmenlerin hizmet sürelerinin programın alt boyutlarına ilişkin görüşlerini etkilemediği sonucunu vermektedir.

17. 10. sınıf programına yönelik yapılan araştırmada hizmet içi eğitime katılıp katılmama durumuna bağlı olarak ölçekteki alt boyutlara ilişkin anlamli bir farklılık ortaya çıkmıştır. Ölçekte bulunan alt boyutlara ilişkin kazanım alt boyutunda hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin lehine çıkmıştır.

11. sınıf programına yönelik yapılan araştırmada hizmet içi eğitime katılıp katılmama durumuna bağlı olarak ölçekteki alt boyutlara ilişkin anlamli bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Bu durum hizmet içi eğitim boyutunun öğretmenlerin programa ilişkin görüşleri arasında anlamli bir farklılığa neden olmadığı sonucunu vermektedir.

Ortaöğretim 10 ve 11. sınıf felsefe programına yönelik şu öneriler üzerinde durulabilir:

1. Programın içerikleriyle ilgili; kazanım, içerik, öğrenme öğretme ve ölçme değerlendirme ile felsefe alanındaki yeniliklerle ilgili öğretmenlere sunulan hizmet içi eğitim ve seminerlerin sayısı artırılabilir.

2. 10 ve 11. Sınıf felsefe öğretim programında çoktan seçmeli sorular yerine öğrencilerin kendilerini yazılı olarak ifade edebileceği boşlu doldurma ya da kısa cevaplı sorular sorulabilir.
3. 10. sınıf felsefe programındaki etkinlikler öğrencilerin iş birliği içerisinde çalışmasını sağlayacak şekilde düzenlenebilir.
4. 10. sınıf felsefe programda yer alan ölçme değerlendirme çalışmalarına sergi, akran değerlendirme ve öz değerlendirme formları eklenebilir.
5. 11. sınıf felsefe programında yer alan konuların güncelliği artırılabilir.
6. 11. sınıf felsefe programında yer alan etkinlikler kalıcı öğrenmeyi saklayacak şekilde yeniden düzenlenebilir.
7. Felsefe, felsefe dersi, öğretim programı, öğretim programlarındaki gelişmeler üzerine, eğitim fakültelerinin ve üniversitelerin felsefe bölümlerinden akademisyenlerin yer alacağı, tüm felsefe öğretmenlerinin de katılacağı çalıştaylar düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Akdağ, B. (2002). “Ortaöğretimdeki Felsefe Derslerinin Etkinliğinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” *Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı. 15, s: 11-28
- Akyüz, Y. (2012). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000-2012*.Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 320.
- Arpaçay, M. M. (1999). *Liselerimizde Felsefe Dersinin Müfredatı Üzerine Bir İnceleme-Cumhuriyet Dönemi* (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Arslan, A. (1996). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Aslan, C. (2018). “Türkiye’de Felsefe Eğitimi ve Sorunları” *Route Educationaland Social Science Journal*, Sayı: 5 (5), 1-13
- Beydoğan, H. Ö, Cihan, M, Taşdemir, A. (2006). “Lise Felsefe Öğretim Programının Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi” *Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 7(2), s.17-37.
- Biçer, B. (2013). “Öğretmen Görüşlerine Göre Felsefe Öğretim Programı ve Uygulama Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar” *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 1, s,18.
- Cicioğlu, H. (1985). “Cumhuriyet Dönemi’nde Ortaöğretim Programlarında Felsefe Grubu Derslerinin Analizi” *Eğitim ve Bilim Dergisi*.Sayı:10(55), s:16-22.
- Çıtak, E. (2016). *Cumhuriyet Dönemi Felsefe Öğretim Programlarının Program Geliştirmenin Temel Öğeleri Kapsamında Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). S.64, <https://tez.yok.gov.tr/ulusaltezmerkezi> adresinden edinilmiştir.

- Çokan, E. (2007). *Resmi Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Felsefe Dersine Yönelik Tutumları* (İstanbul Büyükçekmece ilçesinde bir uygulama) (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/ulusaltezmerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Çotuksöken, B. (2002). *Özne-Söylem*. İstanbul: İnkılap Kitapevi
- Çüçen, A.K, (2006). *Lise Felsefe*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Demir, Ş. (2001). *Felsefe Grubu Öğretmenlerinin Programa İlişkin Görüş ve Düşünceleri* (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Demircioğlu, A. ve Duman, E.Z. (2013). “1934 ve 2009 Felsefe Öğretim Programlarına Göre Yazılmış Ders Kitaplarındaki Çeşitli Felsefe Kavramlarının Karşılaştırılması” *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. Sayı:2(2).
- Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Dombaycı, M.A. (2008). Türkiye’de Felsefe Öğretiminin Değerlendirilmesi (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/ulusaltezmerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Doğan, R. (1998). “II. Meşrutiyet Dönemi Eğitim Hareketlerinde Din Eğitim-Öğretimi.” Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 38, : 361-409.
- Durakoğlu, A. (2017). “Türkiye ve İtalya Ortaöğretim Kurumları Felsefe Öğretim Programının Karşılaştırılması” *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 1(1), s,1-15.
- Elibol, S. (1993). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Sek Yayınları.
- Gökberk, M. (1998). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Günel, S. (2016). “Felsefe Dersine Yönelik Öğretmen Görüşleri: Kazanımlar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri” *İnsan Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 5(8).

- Günay, M. (2011). “Felsefe Eğitimi ve Öğretimi Üzerine” *Özne Dergisi*. Sayı: 15, s, 163-167.
- Kafadar, O, (1994). “Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi’nde Felsefe Eğitimi” *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Sayı: 27(2), s:691-718.
- Kale, N. (1994). “Felsefe Öğretimi” *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, sayı: 27(1), s:110-320.
- Karadaş, C. (2014). “İlahiyat Fakülteleri Lisans Programları Üzerine Genel Değerlendirme Ve Öneriler” *Bugünün İlahiyatı Nasıl Olmalıdır?* Editör Süleyman Akyürek, 205-261.İstanbul: Ensar, 2015.
- Kızıltan, Ö. (2012). “Felsefe Öğretimi Sorunları ve Yeni Yaklaşımlar” *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 1(4), s, 43.
- Kuçuradi, I. (1987). Ortaöğretim Kurumlarında Felsefe Öğretimi. O.N. Poyrazoğlu (Ed.), *Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretimi ve Sorunları İçinde* (195-221). Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- MEGSB, Eğitim ve Öğretim Yüksek Kurulunun 16/07/1985 tarih ve 13 sayılı kararı.
- MEB, Talim Terbiye Kurulunun 26/06/1992 tarih ve 184 sayılı kararı.
- MEB, Talim ve Terbiye Kurulunun 14/12/2009 tarih ve 235 sayılı kararı.
- MEB, (2010). Ortaöğretim Felsefe, Mantık, Sosyoloji, Bilgi Kuramı ve Psikoloji Dersi Öğretim Programlarında Değişiklik Yapılması. Mili Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, 73(2629), 124-132.
- MEB, (2010). Teftiş Kurulu Başkanlığı, Türk Milli Eğitim Sistemi İçerisinde Ortaöğretim Kademesi, Ankara.
- MEB, (2018).Ortaöğretim Felsefe Dersi (10 ve 11. Sınıflar) Öğretim Programı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 19.01.2018 tarih ve 27 nolu Kararı.

- Günay, M. (2009). Felsefe Müfredatında Sorunlar ve Arayışlar” *Küreselleşme Sürecinde Eğitim Sorunlarının Felsefi Boyutu*. Uluslararası Eğitim Felsefesi Kongresi, Ankara: s: 312.
- Okta, A. S. ve Şakar, Ö. (2014). “Ortaöğretim 11. Sınıf Felsefe Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Değerlendirilmesi-Isparta Örneği” *21. Yüzyıl Eğitim ve Toplum Dergisi*, Sayı: 3(9), s, 103-116.
- Özdemir, S. M. (2009). “Eğitimde Program Değerlendirme ve Türkiye’de Eğitim Programlarını Değerlendirme Çalışmalarının İncelenmesi” *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 6(2), s, 126-149.
- Özütürk, Ş. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özlem, D. (1997). *Günümüzde Felsefe Disiplinleri*. İstanbul: İnkılap Kitapevi
- Taşdelen, V. (2007). “Felsefe Eğitimi: Bir Yaşantının Peşinde” *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 40(2). S, 277-294.
- Timuçin, A. (2000). *Felsefe Logos “Felsefe Eğitimi ya da Bilinenin Düzenlenmesi*. İstanbul: Bulut Yayınevi.
- Timuroğlu, V. (1998). “Farklılaşmamış Gerçekliğe Müdahale” *Öğretmen Dünyası Dergisi*, Sayfa: 218, s:3-15.
- Türkiye Felsefe Bölüm Başkanları Çalıştayı, 23-24 Kasım 2018. Kayseri. Erciyes Üniversitesi) [http://www.felsefecilerdernegi.org.tr/turkiye-felsefe-bolum-baskanlari-calistayi-sonuc-raporu/ Eişim Tarihi .19 Aralık 2018](http://www.felsefecilerdernegi.org.tr/turkiye-felsefe-bolum-baskanlari-calistayi-sonuc-raporu/Eişim Tarihi .19 Aralık 2018)
- Yayla, Ahmet. (2011). Tozlu’nun Eğitim Felsefesi Anlayışına Yeni Bir Eğitim İdeali. *Eğitimden Felsefeye Necmettin Tozlu Armağanı*. (58-90) Ed. Taşdelen, Vefa. Yayla, Ahmet ve Karaca, Alaattin. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

EKLER

Ek 1: 10 ve 11.Sınıf Felsefe Öğretim Programı Değerlendirme Anket Formu

10.VE 11.SINIF ÖĞRETİM PROGRAMLARININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ ANKET FORMU

Değerli Meslektaşlarım,

Liselerde 10. Ve 11.Sınıflarda 2018/2019 öğretim yılında uygulanmakta olan felsefe dersi öğretim programlarının ne ölçüde etkili olduğunu ve uygulamalara ilişkin görüşlerinizi belirlemek amacıyla anket hazırlanmıştır.

Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde programın öğelerine yönelik sorular yer almaktadır. Ankete vereceğiniz cevaplar araştırma dışında hiçbir yerde kullanılmayacak ve gizli tutulacaktır. Araştırma sonuçlarının niteliği sizin soruları içten cevaplamanıza bağlıdır.

Tüm soruları eksiksiz doldurmanızı rica eder, katkılarınız için teşekkür ederim.

Mehmet ÇALKAP

Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ

Cep:5058870352 e-posta: kayacalkap@gmail.com

ÖĞRETMEN ANKETİ

Görev yaptığınız okul türü

☐	Fen lisesi	☐	Anadolu Lisesi	☐	Meslek Lisesi
☐	İmam hatip Lisesi	☐	Diğer.....		

Görev yapmakta olduğunuz yerleşim yeri

☐	İl Merkezi	☐	İlçe Merkezi
--------------------------	------------	--------------------------	--------------

Cinsiyet

☐	Kadın	☐	Erkek
--------------------------	-------	--------------------------	-------

Yaşınız

☐	20-30	☐	31-40	☐	41-50	☐	51 ve üzeri
--------------------------	-------	--------------------------	-------	--------------------------	-------	--------------------------	-------------

Eğitim durumunuz

☐	Lisans	☐	Yüksek Lisans	☐	Doktora
--------------------------	--------	--------------------------	---------------	--------------------------	---------

Mezun olduğun fakülte

☐	Eğitim Fakültesi	☐	Fen edebiyat Fakültesi	☐	Diğer
--------------------------	------------------	--------------------------	------------------------	--------------------------	-------------

Hizmet süreniz

☐	1-10	☐	11-20	☐	21-30	☐	31 ve üzeri
--------------------------	------	--------------------------	-------	--------------------------	-------	--------------------------	-------------

Felsefe öğretimi ile ilgili katıldığınız hizmet içi eğitim sayısı

☐	Katıldım	☐	Katılmadım
--------------------------	----------	--------------------------	------------

		10.sınıf				11. sınıf					
Madde No	ORTAÖĞRETİM 10-11.SINIF FELSEFE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI ÖLÇEĞİ	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
	KAZANIMLARA YÖNELİK										
1	Kazanımlar açık bir şekilde ifade edilmiştir.										
2	Kazanımlar ünitelere göre dengeli bir şekilde dağıtılmıştır.										
3	Kazanımlar gerçekleştirilebilecek niteliktedir.										
4	Kazanımlar öğrencilerin seviyesine uygundur.										
5	Kazanımlar okulun imkânları ile gerçekleştirilebilecek niteliktedir.										
6	Kazanımlar farklı düşünce yollarını geliştirecek niteliktedir.										
7	Kazanımlar öğrencilerin yaratıcı bireyler olmasına olanak tanımaktadır.										
8	Programda öngörülen beceriler (felsefi sorgulama, sistematik düşünebilme, konulara çok yönlü bakabilme vb.)kazandırılabilir niteliktedir.										
9	Yeni kazanımlara ihtiyaç duyulmaktadır.										
	İÇERİĞE YÖNELİK										
10	İçerik açık ve anlaşılardır.										
11	İçerik öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmıştır.										
12	İçerik kazanımlara göre hazırlanmıştır.										
13	İçerik toplumsal değerlere uygun olarak hazırlanmıştır.										
14	İçerik öğrencilerde var olan bilgileri açığa çıkarmaktadır.										
15	İçerik gereksiz bilgiler yer almamaktadır.										
16	İçerik öğrenciler için önemli olan bilgiler yer almaktadır.										
17	İçerik öğrencileri ezbere yöneltmektedir.										
18	İçerikte güncel konular yer almaktadır.										
19	İçerik öğretmene rehberlik etmektedir.										
20	İçerik öğretim ilkelerine (yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene, basitten karmaşığa, somuttan soyuta, güncellik vb.)uygun bir şekilde düzenlenmiştir.										
21	İçerik temel kavramlar etrafında yapılandırılmış olup öğrencilerin kendi öğrenme şemalarını oluşturmalarına olanak sağlamaktadır.										

		10.sınıf					11. sınıf				
Madde No	ÖĞRETME ÖĞRENME SÜRECİNE YÖNELİK	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
22	Programdaki etkinlikler öğrencilerin aktif olarak derse katılmasını sağlamaktadır.										
23	Programdaki etkinlikler kalıcı olarak öğrenmeyi sağlayacak niteliktedir.										
24	Programdaki etkinlikler öğrencilerin işbirliği içerisinde çalışmalarını sağlamaktadır.										
25	Programdaki etkinlikler öğrencilere özgür düşünme becerisi kazandırmaktadır.										
26	Programdaki etkinlikler öğretmen öğrenci etkileşimini sağlamaktadır.										
27	Programdaki etkinlikler felsefi temele uygun olarak hazırlanmıştır.										
28	Programdaki etkinlikler öğrencilerin üst düşünme becerilerini geliştirecek niteliktedir.										
29	Programdaki etkinlikler sorgulayan ve araştıran bireylerin yetişmesini sağlamaktadır.										
30	Programdaki etkinlikler öğrencilerin duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilmelerine imkân sağlamaktadır.										
31	Programdaki etkinlikler öğrencilerin merak duygusunu uyandırmaktadır.										
32	Programdaki etkinlikler Türk kültürü ve düşünürlerinin yeterince tanınmasını sağlamaktadır.										
33	Programdaki etkinlikler milli değerler ile evrensel değerler arasında ilişki kuran bireylerin yetişmesini sağlamaktadır.										
34	Program öğrenci merkezli yöntem ve tekniği kullanmaya imkân sağlamaktadır.										
35	Programda yer alan araç gereçler kazanımların gerçekleşmesini sağlamaktadır.										
36	Program bilgisayar, internet, Projeksiyon vb. araç-gereçlerden yararlanmaya imkân sağlamaktadır.										
37	Programa ayrılan haftalık ders saati yeterlidir.										
	ÖLÇME DEĞERLENDİRMEYE YÖNELİK										
38	Ölçme değerlendirme çalışmaları kazanımları ölçebilecek niteliktedir.										
39	Ölçme değerlendirme çalışmaları yeterli zaman ayrılmaktadır.										
40	Ölçme değerlendirme çalışmaları her ünitenin sonunda yapılmaktadır.										
41	Ölçme değerlendirme çalışmaları öğretmene kılavuzluk yapmaktadır.										
42	Ölçme değerlendirme çalışmaları öğrencilerin çok yönlü tanınmasına olanak sağlamaktadır.										
43	Ölçme değerlendirme çalışmaları içerisinde sergi, proje, gözlem, görüşme, öz değerlendirme ve akran değerlendirme yapılmaktadır.										
44	Alternatif ölçme değerlendirme yöntemleri uygulanmaktadır.										
45	Öğrenciler sınavlarda çoktan seçmeli testleri cevaplayabilmektedir.										
46	Öğrenciler sınavlarda açık uçlu soruları cevaplayamamaktadır.										
47	Öğrenciler sınavlarda kısa cevaplı soruları cevaplayabilmektedir.										
48	Öğrenciler sınavlarda boşluk doldurma sorularını cevaplayabilmektedir.										
49	Öğrenciler sınavlarda doğru/yanlış soruları cevaplayabilmektedir.										

Ek 2: Araştırma İzni

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü

Sayı : 81576613/605.01/22713691
Konu: Araştırma Uygulama İzin Talebi

27.11.2018

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: a) Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 21/11/2018 tarihli ve 87374136-302.08.01-2529 sayılı yazısı
b) Millî Eğitim Bakanlığının 22/08/2017 tarihli ve 35558626-10.06.01-E.12607291 (2017/25) sayılı genelgesi

İlgi (a) yazı ile Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mehmet ÇALKAP'ın "Ortaöğretim 10 ve 11. Sınıflarda Okutulan Felsefe Ders Programlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" konulu yüksek lisans tezi kapsamında hazırladığı veri toplama aracının Rize, Artvin ve Trabzon illerinde bulunan her tür ve derecedeki liselerde görev yapan felsefe öğretmenlerine uygulanmasına yönelik izin talebi Genel Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Denetimi il/ilçe millî eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre; onaylı bir örneği Bakanlığımızda muhafaza edilen ve uygulama sırasında da mühürlü ve imzalı örnekten çoğaltılmış veri toplama aracının ilgi (b) genelge doğrultusunda uygulanmasına izin verilmiştir.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Anıl YILMAZ
Bakan a.
Genel Müdür V.

Güvenli Elektronik İmza:
Aslı ile Aynıdır
27.11.2018
Sevda BERKİTEN

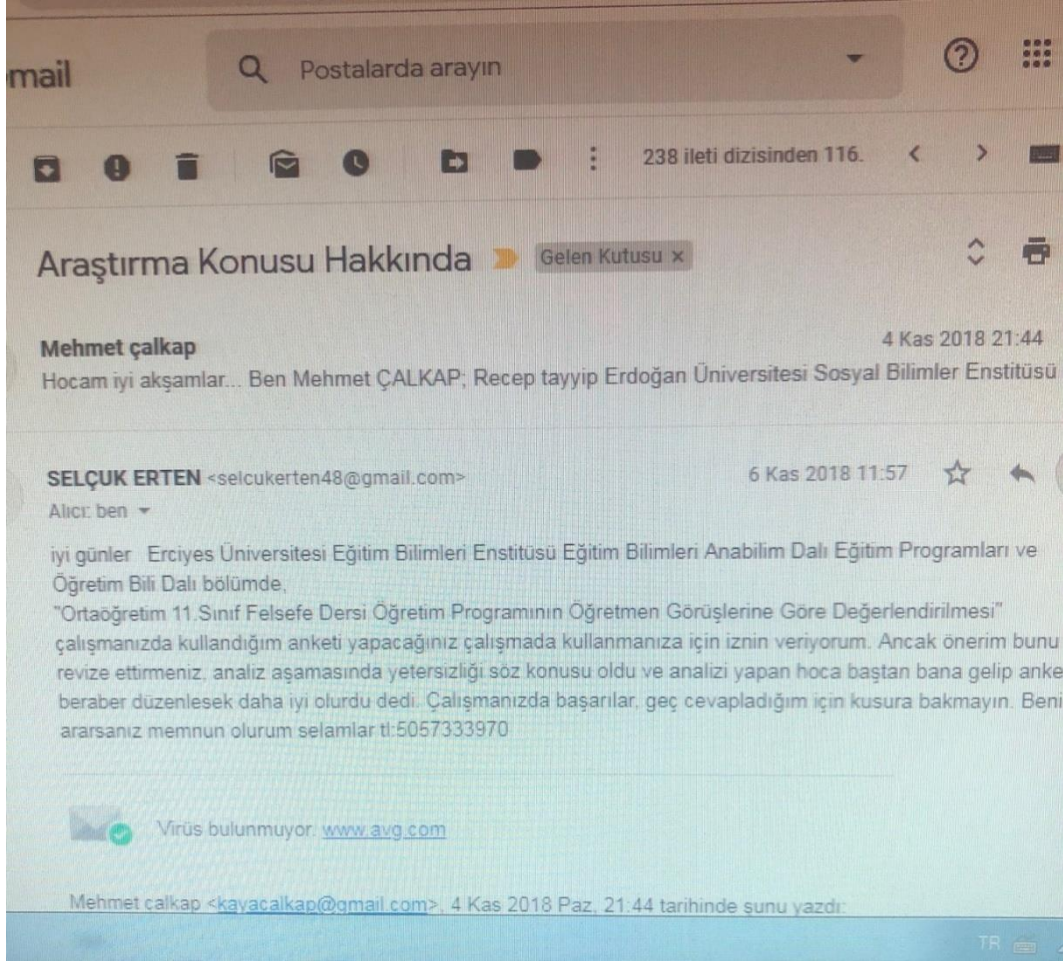
Ek: İlgi yazı ve ekleri (3 sayfa)

Emniyet Mahallesi Milas SokakNo:8 06560 Yenimahalle-ANKARA
Telefon No: (0 312) 296 94 00 Fax: (0 312) 213 61 36
E-Posta: yegitek@meb.gov.tr İnternet Adresi: http://yegitek.meb.gov.tr

Bilgi için: Şeyda KARABULUT Dr.Atilla DEMİRBAŞ
Öğretmen Koordinatör
Telefon No: (0 312) 296 95 82.

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden ea93-f724-3af8-9ec9-585d kodu ile teyit edilebilir.

Ek 3: Anket İzni

ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı	Mehmet ÇALKAP	
Doğum Yeri ve Yılı	Adıyaman / 26.05.1977	
Medeni Durumu	Evli	
Öğrenim Durumu	Başlama / Bitirme Yılı	Kurum Adı
Lisans	1995-1999	Atatürk Üniv Kazım Karabekir Eğt. Fak. Felsefe Grubu Öğretmenliği
Çalıştığı Kurum	Başlama-Ayrılma Yılı	
Milli Eğitim Bakanlığı	1999	Devam Ediyor
İletişim (e-posta)	kayacalkap@gmail.com	